

Samoocena przygotowania
zawodowego do wykonywania
zawodu
pielęgniarki/pielęgniacza
w opinii studentów
kierunku pielęgniarstwo

Opis procedury zbierania i analizy danych

Ankieta dot. samooceny przygotowania zawodowego studentów kierunku pielęgniarstwo PSW składała się z 113 pytań.

Na pytania p2–p17 oraz p38–p75 ankietowani odpowiadali w skali pięciopunktowej.

Na pytania oceniające wielkość stresu (p18-p37) udzielali odpowiedzi tak/nie/nie wiem.

Pozostałe pytania (z76–z113) były pytaniami jednokrotnego wyboru/wielokrotnego wyboru lub otwartymi dotyczącymi różnych aspektów kariery zawodowej ankietowanego.

Badanie przeprowadzono w styczniu/lutym 2024.

Zebrano 217 kompletnych ankiet.

We współczesnej opiece zdrowotnej, zmierzającej do zapewnienia człowiekowi coraz lepszej pomocy w osiągnięciu optymalnego stanu zdrowia, pielęgniarstwo staje się coraz bardziej znaczącą dziedziną¹. Stopniowo wzrasta uznanie dla pielęgniarstwa polskiego nie tylko jako wyodrębnionej działalności praktycznej, lecz również jako odrębnej dyscypliny naukowej². Pielęgniarstwo jest dziedziną, w zakresie której na przestrzeni lat zaszły znaczące zmiany. Efektem tych zmian jest zarówno poszerzenie znaczenia pielęgniarstwa i roli zawodowej jego adeptów, zmiana systemu kształcenia na kierunku, jak również zwiększenie zakresu ich zadań i uprawnień. Współczesne pielęgniarstwo to dziedzina, która wciąż rozwija się w sposób dynamiczny, na pograniczu dyscyplin humanistycznych. Osoby wykonujące zawód pielęgniarki/pielęgniarskiego, powinny posiadać szereg kompetencji praktyczno-merytorycznych oraz kompetencji społecznych, aby efektywnie realizować swoje zadania zawodowe.

Działania ewaluacyjne, które powinny stanowić jeden z modułów poszczególnych etapów toku kształcenia jak również jego element końcowy, stanowią istotną informację zwrotną zarówno dla absolwenta jak i dla kadry akademickiej, ponieważ są pewnego rodzaju miernikiem efektywności procesu edukacyjnego. W kształceniu na kierunku pielęgniarstwo jest to racjonalnie uzasadnione i praktykowane, ponieważ umiejętność wykonywania określonych czynności pielęgniarskich zgodnie ze standardami, mając na uwadze dobro pacjenta oraz dobro własne, stanowi istotę zawodu. Nie chodzi jednak o sprawdzanie kompetencji czy predyspozycji do wykonywania wyłącznie zawodu pielęgniarki/pielęgniarskiego, ale wydaje się zasadnym takie postępowanie, w przypadku kształcenia profesjonalistów wykonujących zawody mające w znacznej mierze komponentę praktyczną jak np. lekarz/lekarzka, pielęgniarka/pielęgniarski, dietetyk, kosmetolog, gdzie odbiorcami działań profesjonalistów są inni ludzie, i to zwykle w sposób bezpośredni. Dzieje się tak ze względu na fakt, iż człowiek żyjący w dzisiejszym świecie potrzebuje wsparcia i opieki profesjonalistów ochrony zdrowia, bez względu na to, czy sam posiada wiedzę medyczną, czy też nie. Bycie przedstawicielem ochrony zdrowia to jedno, ale bycie odbiorcą świadczeń zdrowotnych realizowanych przez profesjonalistów to drugie. Partycypowanie w pielęgnowaniu zdrowia innych ludzi, świadomość i odpowiedzialność za podejmowane działania, powinny stanowić esencję wykonywania tego zawodu. Będąc członkiem zespołu terapeutycznego i aktywnie uczestnicząc w każdym z etapów opieki nad pacjentem, sprawą priorytetową powinno być przede wszystkim zdrowie podmiotu opieki, który niejednokrotnie oddając się pod opiekę pielęgniarki/pielęgniarskiego –profesjonalistki/profesjonalisty, powierza jej swoje zdrowie i życie. Każdy sukces terapeutyczny, w którym współuczestniczy pielęgniarka/pielęgniarski, działania edukacyjne, które przyniosły określony skutek i spowodowały zmianę stylu życia pacjenta na prozdrowotny, powinny motywować do dalszego działania a zarazem stanowić osobisty, mały sukces zawodowy.

¹ Ślusarska B., Zarzycka D., Zahradniczek K. (red.) *Podstawy pielęgniarstwa*, t.1., *Założenia teoretyczne*, Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004, s. 21-25.

² Wrońska I., *Determinanty rozwoju pielęgniarstwa* [w:] *Podstawy pielęgniarstwa*, B. Ślusarska, D. Zarzycka, K. Zahradniczek, t.1., Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004, s.44.

Cel badań:

1. Poznanie motywów wyboru kierunku studiów przez studentów pielęgniarstwa Powiślańskiej Szkoły Wyższej
2. Samoocena absolwentów w kontekście przygotowania do wykonywania zawodu pielęgniarstwa / pielęgniarza.
3. Poznanie planów zawodowych oraz planów dotyczących dalszego kształcenia

Material i metody

Badaniami objęto łącznie wszystkich studentów kierunku pielęgniarstwo Powiślańskiej Szkoły Wyższej. W niniejszym badaniu uzyskano 217 odpowiedzi zwrotnych.

Badania miały charakter źródłowy, są kontynuacją badania zrealizowanego po raz pierwszy w 2020 r.

Ankietyzacja służyła ocenie zarówno jakości kształcenia na kierunku pielęgniarstwo, jak i przygotowania studentów do realizowania zadań zawodowych, a także poznania planu ich dalszego rozwoju zawodowego.

W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, jako technikę wykorzystano kwestionariusz ankiety własnej konstrukcji, składający się z pytań charakteryzujących grupę badaną oraz pytań zasadniczych. Pytania zasadnicze dotyczyły: predyspozycji do wykonywania zawodu pielęgniarstwa/pięlegniarza, motywów wyboru kierunku studiów, oceny przygotowania studentów do wykonywania zawodu pielęgniarstwa /pięlegniarza jak również wybranych (reprezentatywnych) zadań zawodowych, planów studentów dotyczących podjęcia pracy w zawodzie oraz planów związanych z kontynuacją dalszego kształcenia.

Wypełnienie ankiety było dobrowolne i anonimowe.

Analiza odpowiedzi respondentów

Pierwsza część badania (pytania 2-17) dotyczyła samooceny ogólnych kompetencji zawodowych. Respondenci odpowiadali „tak” / „nie” na następujące pytania:

1. Jestem cierpliwa/ cierpliwy, potrafię słuchać innych ludzi _____
2. Umiem pracować w zespole, dbam o pozytywne relacje w zespole, tworzę dobrą atmosferę pracy, w tym przywiązuję uwagę do opinii współpracowników dotyczącą współpracy ze mną _____
3. Jestem zaangażowana/(-ny) w wykonywaną pracę i mam poczucie odpowiedzialności za podejmowane działania i ich następstwa _____
4. Wywiązuję się z powierzonych mi zadań bez konieczności nadzoru, posiadam motywację do pracy i potrafię dokonać obiektywnej oceny własnej pracy, jestem samodzielna/(-ny), nie wymagam kontroli _____
5. Potrafię podejmować samodzielne i prawidłowe decyzje w warunkach stresujących ____
6. Jestem odporna/(-ny) psychicznie _____
7. Jestem asertywna/asertywny _____
8. Jestem obowiązkowa / obowiązkowy, w tym dobrze planuję/organizuję swoją pracę i efektywnie gospodaruję czasem pracy _____
9. Jestem kreatywna / kreatywny _____
10. Chcę uczestniczyć w różnorodnych formach doskonalenia zawodowego, stale rozwijam własne kwalifikacje i dzielę się wiedzą oraz doświadczeniem z innymi _____
11. Potrafię posługiwać się jednym językiem obcym w stopniu komunikatywnym _____
12. Posiadam wiedzę teoretyczną potrzebną do wykonywania zadań na pełnionym stanowisku _____
13. Posiadam przygotowanie praktyczne do wykonywanych zadań _____
14. Łatwo nawiązuję kontakty z ludźmi i potrafię skutecznie komunikować się z innymi _____
15. Posiadam umiejętność mediacji i negocjacji, posiadam umiejętność przekonywania innych do zmiany poglądów jednocześnie będąc osobą bezkonfliktową _____
16. Potrafię wczuć się w sytuację innej osoby _____

W kolejnej części respondenci odpowiadali na następujące pytania, dotyczące oceny kompetencji specyficznych dla wykonywania zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza:

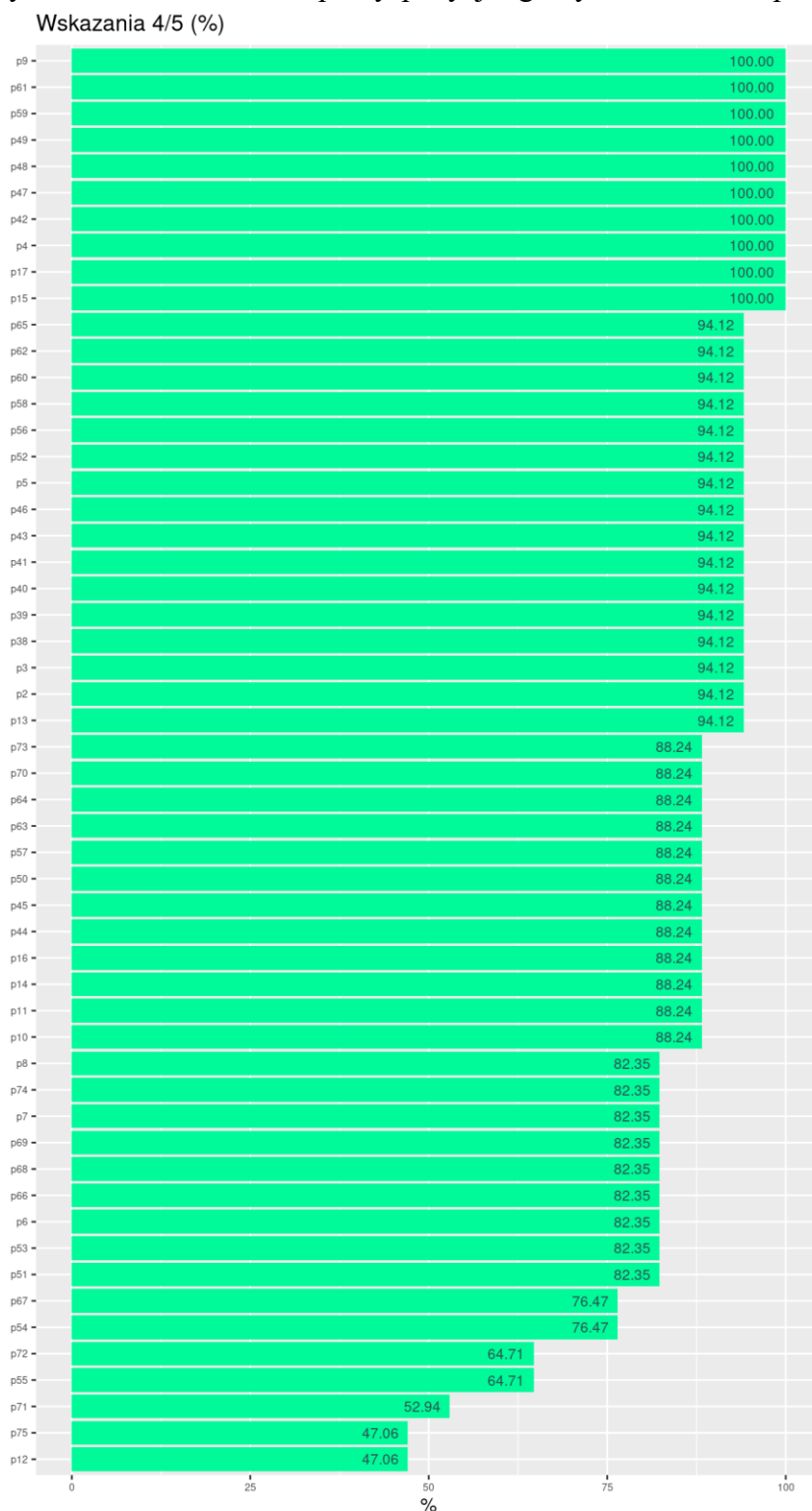
1. Jestem przygotowana/-ny do samodzielnego wykonywania zawodu Pielęgniarki ____
2. Zawszę reaguję na wezwanie pacjenta _____
3. Przywiązuję uwagę do opinii pacjentów o jakości mojej pracy _____
4. Staram się na bieżąco śledzić aktualne tendencje w rozwoju praktyki zawodowej _____
5. Różnice kulturowe i religijne nie mają wpływu na mój stosunek do pacjenta _____
6. Staram się zapewnić pacjentowi maksimum prywatności i godności _____
7. Potrafię rozpoznać potrzeby pielęgnacyjne pacjenta _____
8. Potrafię skonstruować indywidualny plan opieki nad pacjentem _____
9. Potrafię rozpoznać potencjalne zagrożenie dla pacjenta, zespołu terapeutycznego i siebie _____
10. Potrafię dokonać bezpiecznego i skutecznego pomiaru parametrów – temperatury, tętna, oddechu, ciśnienia _____
11. Znam drogi szerzenia się drobnoustrojów w ustroju _____
12. Znam zasady pobierania i wysyłania materiału do badań _____

13. Znam grupy leków i mechanizmy ich działania _____
14. Potrafię przeliczać dawki leków _____
15. Wiem jakie środki dezynfekcyjne powinny być stosowane w placówkach medycznych i do jakich powierzchni _____
16. Znam prawidłowe działania większości leków _____
17. Znam uboczne działania większości leków _____
18. Potrafię wymienić akty prawne dotyczące zawodu _____
19. Znam zasady wykonywania iniekcji śródskórnych, podskórnych i domięśniowych _____
20. Wiem ile czasu powinien być założony cewnik naczyniowy _____
21. Wiem jak kreować wśród pacjentów postawy prozdrowotne _____
22. Potrafię zachować tajemnicę zawodową _____
23. Potrafię opracować dokumentację opieki nad pacjentem w oparciu o obowiązujące przepisy _____
24. Zawsze postępuję zgodnie z obowiązującymi procedurami _____
25. Znam prawa pacjenta _____
26. Posiadam wiedzę ogólną z obszaru nauk medycznych _____
27. Posiadam wiedzę szczegółową z zakresu pielęgniarstwa, udzielania świadczeń w zakresie promowania, zachowania zdrowia i zapobiegania chorobom _____
28. Posiadam umiejętność korzystania z aktualnej wiedzy dla zapewnienia bezpieczeństwa i wysokiego poziomu opieki nad pacjentem _____
29. Posiadam wiedzę dotyczącą sprawowania całościowej i zindywidualizowanej opieki nad chorym, niepełnosprawnym i umierającym _____
30. Posiadam wiedzę dotyczącą inicjowania i wspierania działań społeczności lokalnej na rzecz zdrowia _____
31. Potrafię posługiwać się wiedzą anatomiczną w wykonywaniu czynności zawodowych _____
32. Potrafię interpretować procesy fizjologiczne człowieka w stanie zdrowia; określać podstawowe wielkości fizjologiczne, wykorzystywać fizjologię w wykonywaniu czynności zawodowych _____
33. Posiadam wiedzę niezbędną do rozpoznawania podstawowych zaburzeń fizjologicznych; opisu etiopatogenezy najważniejszych jednostek chorobowych z uwzględnieniem ich patomechanizmu _____
34. Posiadam wiedzę niezbędną do rozumienia i rozpoznawania odrębności w badaniu dziecka i niemowlęcia; wykorzystywania metod i technik w badaniu przedmiotowymi podmiotowym; przeprowadzenia wywiadu; interpretowania dostępnych wyników w badaniu fizykalnym; wykorzystywania wyników do rozpoznawania problemów zdrowotnych; dokumentowania przeprowadzonego badania _____
35. Posiadam wiedzę niezbędną do rozumienia idei badań radiologicznych; przygotowywania chorego do badań radiologicznych; rozpoznawania powikłań po badaniu i leczeniu radioterapią; sprawowania opieki nad chorym po badaniu i leczeniu radioterapią _____
36. Posiadam wiedzę niezbędną do identyfikowania zjawiska przemocy w odniesieniu do dzieci; posługiwania się właściwymi metodami i formami kształcenia w edukacji zdrowotnej dzieci, młodzieży i dorosłych; oceny skuteczności edukacji zdrowotnej _____
37. Potrafię udzielić pacjentowi pomocy przedlekarskiej _____

38. Potrafię posługiwać się SPECJALISTYCZNYM językiem obcym w stopniu komunikatywnym _____

Pytania oceniane były w skali 1–5, gdzie wskazania 4,5 można traktować jako „tak”, wskazania 3 jako „nie wiem”, zaś wskazania 1,2 jako „nie”.

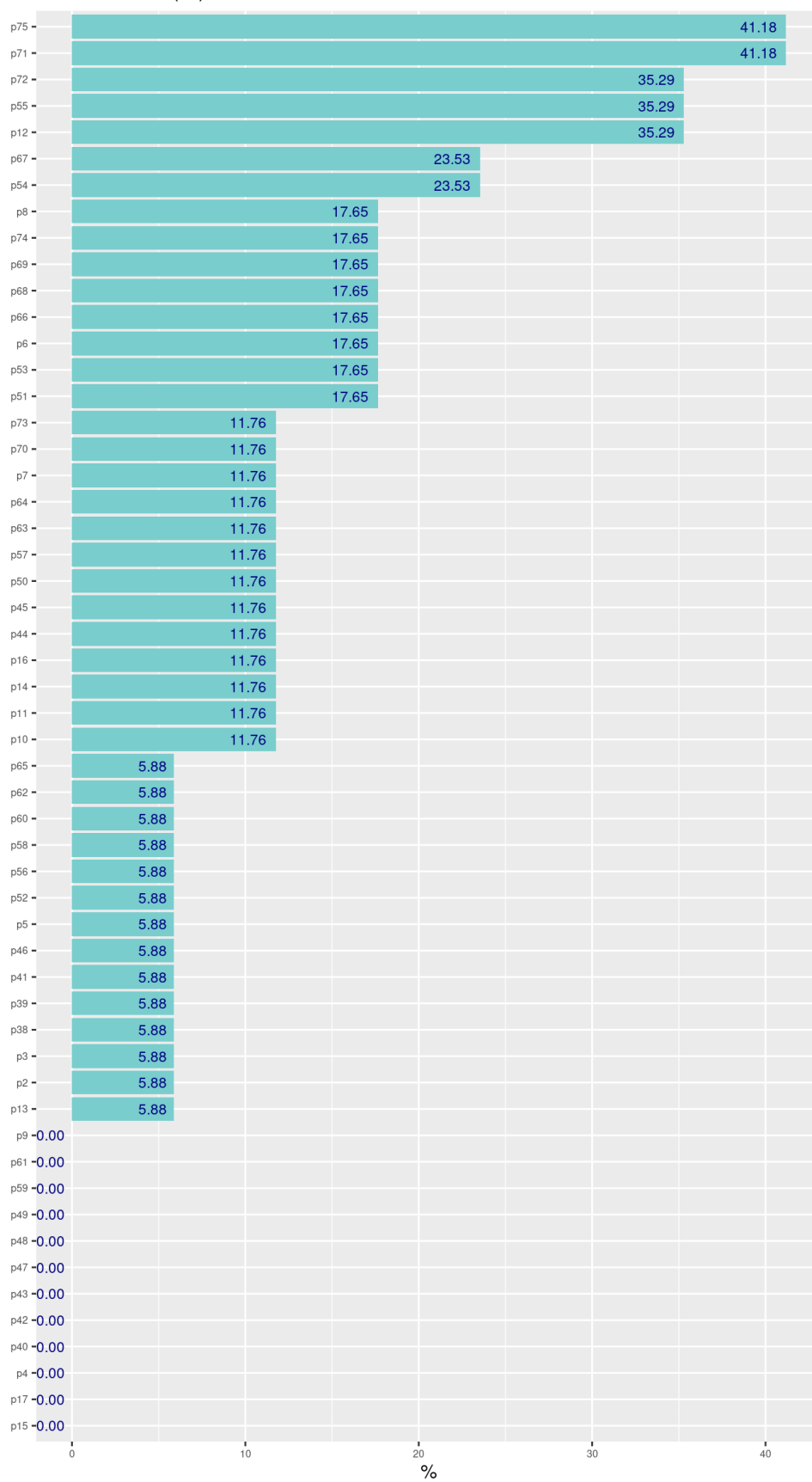
Wykres 1. Wskazania dot. predyspozycji ogólnych do zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza

Źródło: opracowanie własne

Wykres 2. Odpowiedzi „nie wiem”

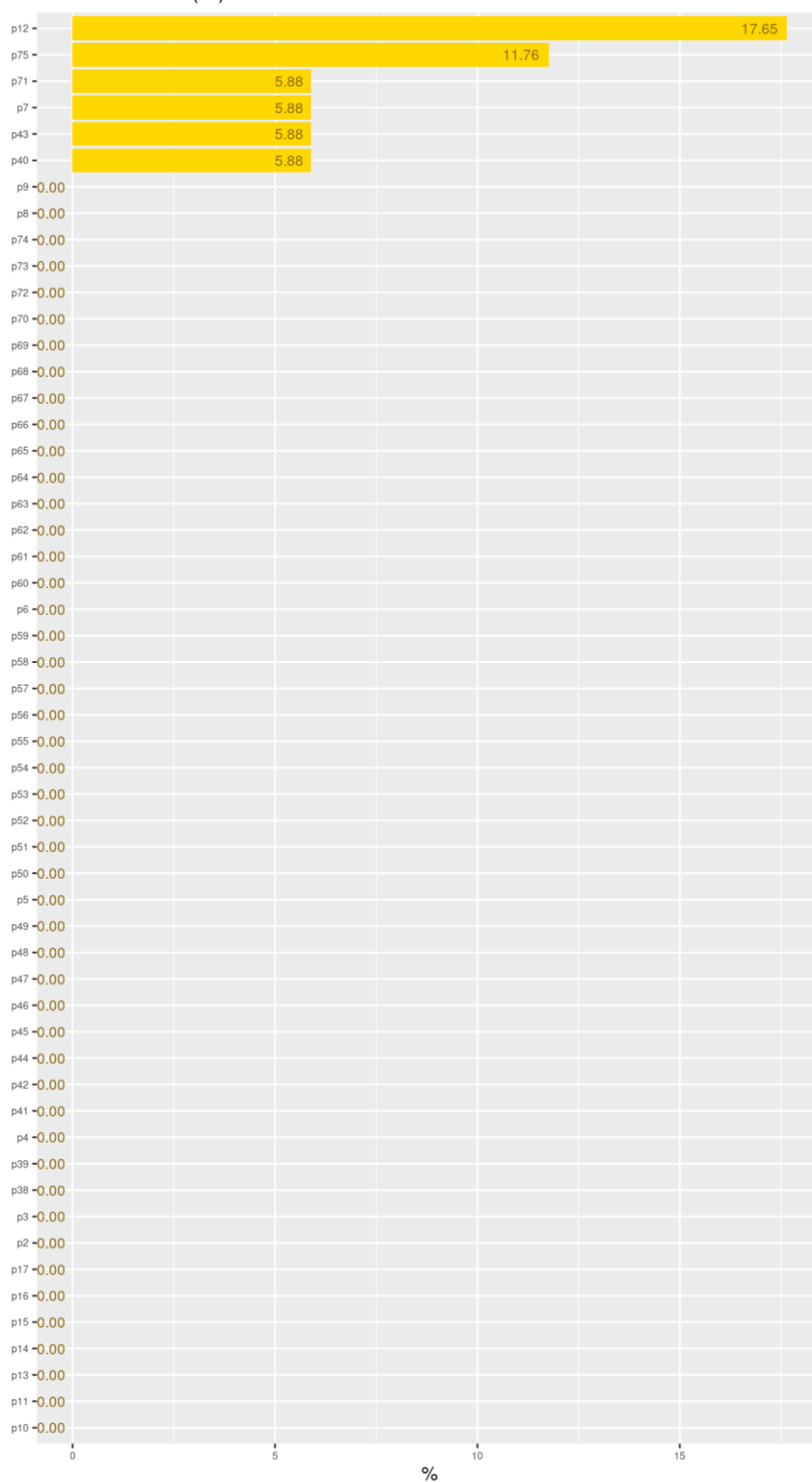
Wskazania 3 (%)

Źródło: opracowanie własne

Wykres 3. Odpowiedzi „nie”

Wskazania 1/2 (%)

Źródło: opracowanie własne

Na uwagę zasługują przede wszystkim odpowiedzi „nie”, gdyż w celu doskonalenia jakości kształcenia należy wprowadzić dodatkowe działania w celu minimalizacji zjawisk niepożądanych – braku dostatecznej samooceny studentów we wskazanych punktach.

W obszarze pytań podstawowych:

7. Jestem odporna/(-ny) psychicznie _____
12. Potrafię posługiwać się jednym językiem obcym w stopniu komunikatywnym _____

W obszarze pytań specjalistycznych:

- 40 Przywiązuję uwagę do opinii pacjentów o jakości mojej pracy
- 43 Staram się zapewnić pacjentowi maksimum prywatności i godności
- 71 Posiadam wiedzę niezbędną do rozumienia i rozpoznawania odrębności w badaniu dziecka i niemowlęcia; wykorzystywania metod i technik w badaniu przedmiotowym; przeprowadzenia wywiadu; interpretowania dostępnych wyników w badaniu fizykalnym; wykorzystywania wyników do rozpoznawania problemów zdrowotnych; dokumentowania przeprowadzonego badania
- 75 Potrafię posługiwać się SPECJALISTYCZNYM językiem obcym w stopniu komunikatywnym

Zdecydowanie należy pochylić się nad nauką języka obcego, przedmiotami / zajęciami praktycznymi i klinicznymi z zakresu pediatrii oraz zgłębić pokłady empatii studentów. Zwiększyć należy także zakres wsparcia psychologicznego dla studentów kierunku pielęgniarstwo.

Ważną częścią badania była ocena postrzegania stresu w pracy pielęgniarki/pielęgniarsza. Praca pielęgniarki/pielęgniarsza należy do trudnych, jest złożona i ma wielozadaniowy charakter. Niezbędna jest w niej konieczność posiadania dużej sprawności manualnej przy czynnościach zabiegowych i pielęgnacyjnych. Dodatkowo od pielęgniarki/pielęgniarsza wymagane jest prowadzenie dokumentacji, obsługa sprzętu i urządzeń medycznych, zbieranie wywiadu o stanie zdrowia pacjenta, edukacja prozdrowotna pacjentów i ich rodzin oraz promocja zdrowia. Każda z tych czynności wymaga różnych zdolności, predyspozycji i umiejętności^{3 4 5 6 7}. Pielęgniarki/Pielęgniarsze pracują również pod wpływem presji czasu. Często pojawiają się sytuacje nieprzewidywalne, np. nagłe pogorszenie się stanu pacjenta czy też reanimacja, podczas której minuty decydują o życiu podopiecznego. Doprowadzają one do postępującego⁸ zmęczenia i spadku efektywności pracy oraz do obniżenia komfortu psychicznego pielęgniarki/pielęgniarsza^{9 10}. Występują także sytuacje związane z poczuciem braku kontroli, np. gdy pielęgniarka/pielęgniarsz opiekuje się pacjentem nieprzytomnym lub zaintubowanym. Nie ma wówczas możliwości nawiązania z nim kontaktu i uzyskania informacji zwrotnej, czy jej/jego

³ Andruszkiewicz A.: Poziom poczucia koherencji a typy zachowań związane z pracą w grupie pielęgniarek. *Pielęg Pol.* 2005, 19,1, 58-62.

⁴ Brzeska H.: Czynniki związane ze stresem zawodowym pielęgniarek oddziałowych. *Antidotum* 1998, 7, 9, 63.

⁵ Kamińska-Tymińska S., Smorawska B., Nowak A., Nawrocka A.: Wypalenie zawodowe konsekwencją stresu u pielęgniarek anestezyjologicznych. W: IV Zjazd: Pielęgniarsztwo w anestezyjologii i intensywnej opiece: wymogi i oczekiwania a realia. Poznań, 2005, 126-144.

⁶ Korzeniewska J.: Zawód: pielęgniarka. *Magazyn Pielęgniarki i Położnej* 1999, 10, 8-10.

⁷ Kliś M.: Rola empatii w sztuce uzdrawiania. *Sztuka Leczenia* 2002, 8, 3, 109-117.

⁸ Heszen-Niejodek I.: Teoria stresu psychologicznego i radzenie sobie. W: *Psychologia: Podręcznik akademicki*, 3. Red. Strelau J.: Gdańsk: Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2000.

⁹ Płotka A., Golec D., Czernikiewicz A.: Syndrom wypalenia zawodowego u pielęgniarek psychiatrycznych. *Annales UMCS, sect.D. Medicina, Polonia* 2000, 45, supl. 7, 229-237.

¹⁰ Wiklak B., Lenartowicz D., Luzyńczyk S., Diduch J.: Personel pielęgniarski oddziałów anestezyjologicznych szpitali wielospecjalistycznych wobec czynników stresogennych. *Pielęgniarsztwo Polskie* 1997, 7, 39-48.

praca przynosi zamierzone efekty. Brak lub ograniczenie kontroli jest ważnym czynnikiem zaburzającym dobre samopoczucie i prowadzi do wyczerpania emocjonalnego^{11 12}. Dodatkowo wiele problemów stwarzają pielęgniarki/pielęgniarzowi relacje ze współpracownikami, pacjentami i ich rodzinami, które czasami przebiegają w atmosferze dużego napięcia emocjonalnego [2,7,10]. Ze względu na specyfikę pracy w tej grupie zawodowej zaburzony zostaje rytm całodobowy, co niesie za sobą ujemne skutki zdrowotne i emocjonalne. Praca pielęgniarki/pielęgniarsza może być także źródłem zagrożenia dla jej zdrowia, gdyż podczas wykonywania różnych czynności ma bezpośredni kontakt z materiałem potencjalnie zakaźnym pochodzącym od chorego (krew, wydzieliny, wydaliny). Przepelnione sale chorych, pomieszczenia bez klimatyzacji, powietrze zanieczyszczone oparami środków dezynfekcyjnych i leków prowadzą do szybkiego wyczerpania fizycznego organizmu^{13 14}. W polskich warunkach wykonywanie zawodu pielęgniarki jest dodatkowo trudne, gdyż związane jest nadal ze zbyt niskim prestiżem społecznym zawodu, małą możliwością rozwoju i awansu oraz niedostateczną w wielu przypadkach satysfakcją materialną^{15 16 17}.

Pielęgniarki/Pielęgniarze, w aktualnej sytuacji systemu ochrony zdrowia, to jedna z najbardziej narażonych na stres grup zawodowych. Wśród źródeł stresu dla tej grupy pracowników wymienia się między innymi: źle zorganizowaną pracę; zmienowość pracy zakłócającą naturalny rytm biologiczny organizmu; pracę nierytmiczną, powodującą okresowo duże przeciążenia; brak satysfakcjonującego wynagrodzenia; brak uznania w opinii przełożonych; brak perspektyw rozwoju zawodowego oraz zły przepływ informacji w zespole. Wymieniając źródła stresu w pracy pielęgniarek/pielęgniarzy, nie sposób podkreślić szerokiego zakresu odpowiedzialności związanej z wykonywanymi obowiązkami zawodowymi, presji bycia niezawodnym i dyspozycyjnym oraz oczekiwań ze strony pacjentów i ich rodzin^{18 19 20 21}.

Pielęgniarki/Pielęgniarze pracujące w oddziałach o znacznym ryzyku kontaktu z przewlekłym umieraniem i śmiercią deklarują, że największe źródła stresu w pracy zawodowej to: umieranie i śmierć pacjenta, obserwowanie rozwoju choroby oraz jej skutków, a także psychospołeczne

¹¹ Marcinkowski J.T.: Zróźnicowanie źródeł stresów w zawodzie lekarskim. W: Higiena, profilaktyka i organizacja w zawodach medycznych. Red. Marcinkowski J.T. Poznań: Wydaw. Lekarskie PZWL, 2003.

¹² Źródła stresu. Red. Terelak J.F. Warszawa: Wydaw. Akademii Teologii Katolickiej, 1999.

¹³ Kalinowska E.: Pielęgniarka jako naturalny rzecznik praw pacjenta. *Lęk i Depresja* 2003, 8, 1, 554-559.

¹⁴ Płotka A., Golec D., Czernikiewicz A.: Syndrom wypalenia zawodowego u pielęgniarek psychiatrycznych. *Annales UMCS, sect.D. Medicina, Polonia* 2000, 45, supl. 7, 229-237.

¹⁵ Heszen-Niejodek I.: Teoria stresu psychologicznego i radzenie sobie. W: *Psychologia: Podręcznik akademicki*, 3. Red. Strelau J.: Gdańsk: Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2000.

¹⁶ Kamińska-Tymińska S., Smorawska B., Nowak A., Nawrocka A.: Wypalenie zawodowe konsekwencją stresu u pielęgniarek anestezyjologicznych. W: *IV Zjazd: Pielęgniarstwo w anestezyjologii i intensywnej opiece: wymogi i oczekiwania a realia*. Poznań, 2005, 126-144.

¹⁷ Pines A.M.: Wypalenie – w perspektywie egzystencjonalnej. W: *Wypalenie zawodowe: przyczyny, mechanizmy, zapobieganie*. Red. Sęk H.: Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 2000.

¹⁸ Płaszowska-Żywko L., Tobolewska-Albrycht K.: Źródła stresu i sposoby radzenia sobie ze stresem u pielęgniarek oddziałów kardiologicznych – wyniki wstępne. *IV Zjazd: Pielęgniarstwo w anestezyjologii i intensywnej opiece: wymogi i oczekiwania a realia*. Poznań, 2005, 110-125.

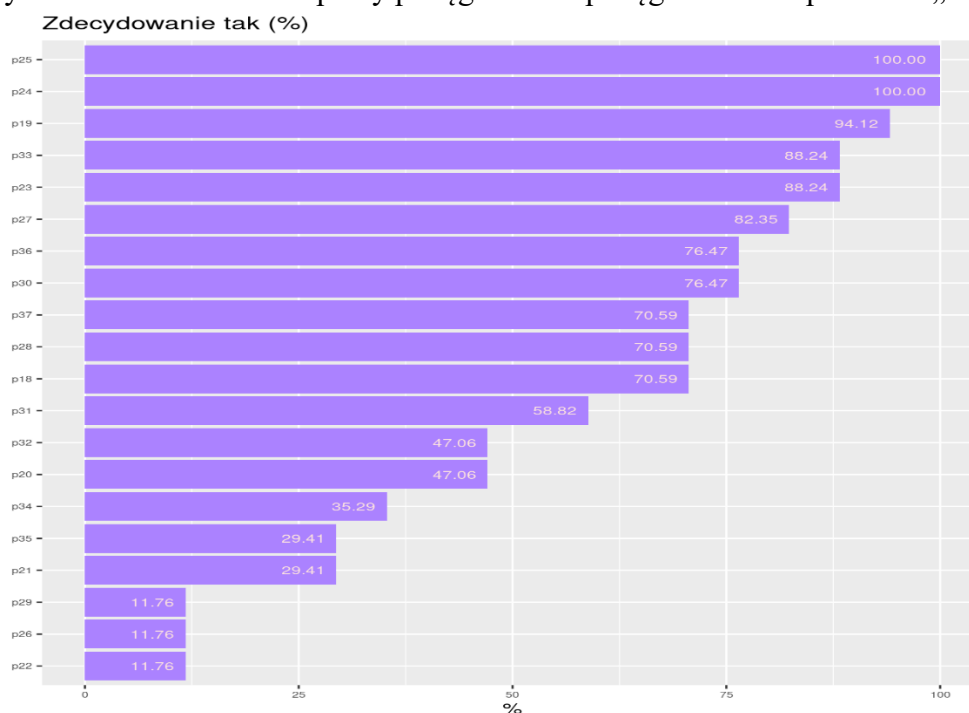
¹⁹ Płotka A., Golec D., Czernikiewicz A.: Syndrom wypalenia zawodowego u pielęgniarek psychiatrycznych. *Annales UMCS, sect.D. Medicina, Polonia* 2000, 45, supl. 7, 229-237.

²⁰ Płotka A., Radwan M., Makara-Studzińska M.: Psychospołeczne konsekwencje stresu zawodowego. *Annales UMCS, sect.D*, 2000, 43, 213-219.

²¹ Rogala-Pawelczyk G., Parkitna J.: Zespół wypalenia zawodowego w pracy pielęgniarek pediatrycznych. *Pielęgniarka i Położna*, 2003. 5, 8-10.

warunki pracy (konflikty w zespole terapeutycznym, relacje pielęgniarka – pacjent – rodzina i organizacyjne warunki pracy)²².

Wykres 4. Ocena stresu w pracy pielęgniarski / pielęgniarza – odpowiedzi „tak”

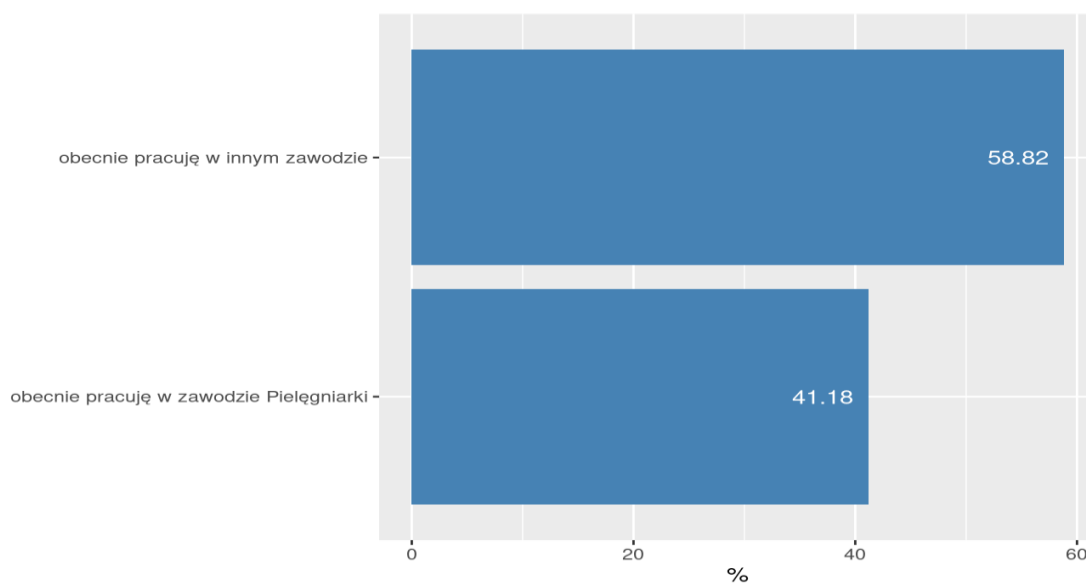
Źródło: badanie własne

Ważnymi odpowiedziami, które warto podkreślić w niniejszej analizie były te, dotyczące pracy zawodowej pielęgniarek / pielęgniarzy, w tym wymiaru czasowego poszukiwania pracy po ukończeniu studiów. Wyniki prezentują odpowiednio wykresy 5-9. Większość studentów zamierza po ukończeniu studiów podjąć pracę zawodową. Związane to może być z chęcią uzyskania specjalizacji – praca za granicą wiąże się bowiem z koniecznością posiadania tytułu specjalisty. Wielu studentów deklaruje także chęć podjęcia kształcenia w ramach specjalizacji.

Decyzje dotyczące miejsca wykonywania przyszłej pracy zawodowej (w kraju i za granicą) motywowane są najczęściej w przypadku studentów Powiślańskiej kwestiami rodzinnymi (w przypadku studentów deklarujących chęć pracy w Polsce – obawa przed rozłąką z bliskimi, w przypadku studentów deklarujących chęć pracy poza granicami kraju – chęć przekazywania zarobionych środków rodzinie pozostającej w Polsce) oraz przekonaniem o braku możliwości rozwoju zawodowego w kraju.

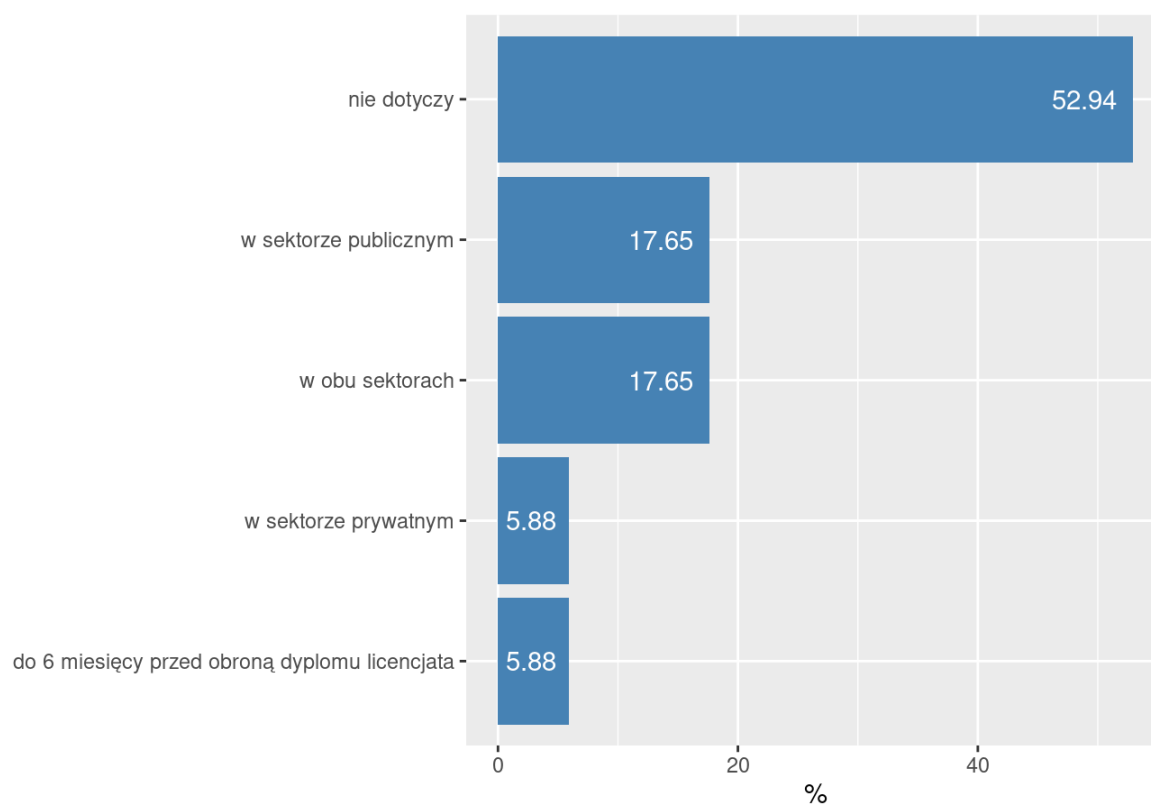
²² Muraczyńska B.: Źródła i nasilenie stresu zawodowego pielęgniarek w pracy z człowiekiem umierającym. *Annales UMCS*, 2000, 34, 165-168.

Wykres 5. Aktualna praca zawodowa

Źródło: badanie własne

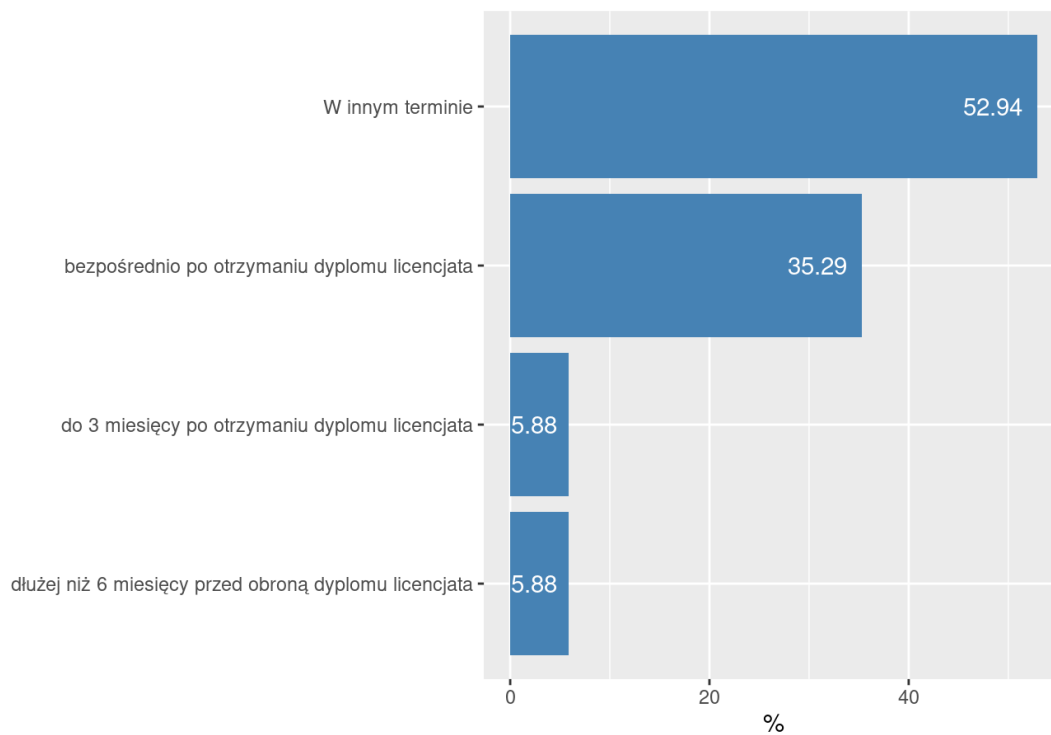
Wykres 6. Aktualna praca

Źródło: badanie własne

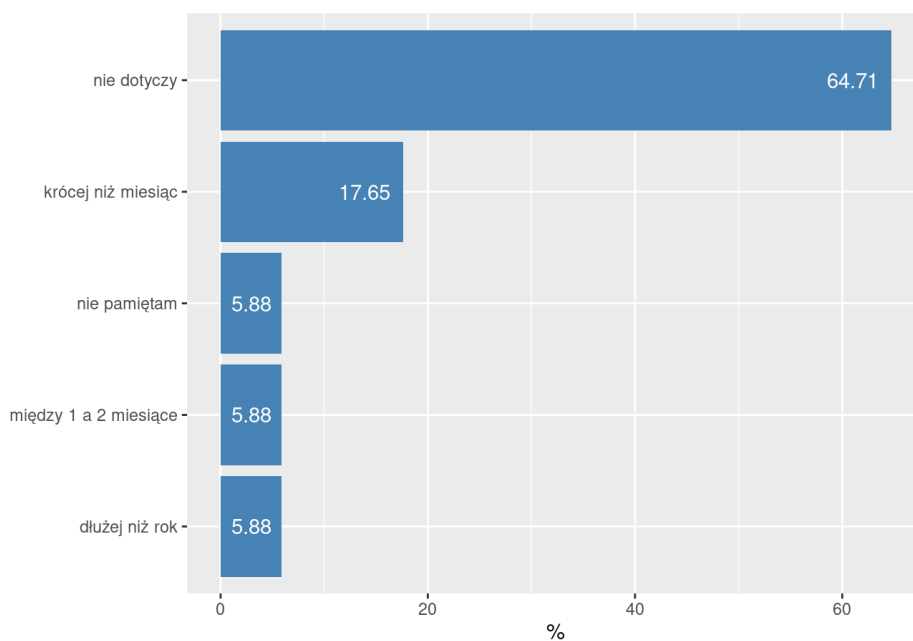
W zakresie czasu potrzebnego do znalezienia pracy i sposobu jej znalezienia – poniższe wykresy oddają odpowiedzi studentów Powiślańskiej

Wykres 7. Od kiedy rozpoczęła Pani/Pan poszukiwanie pracy w zawodzie?

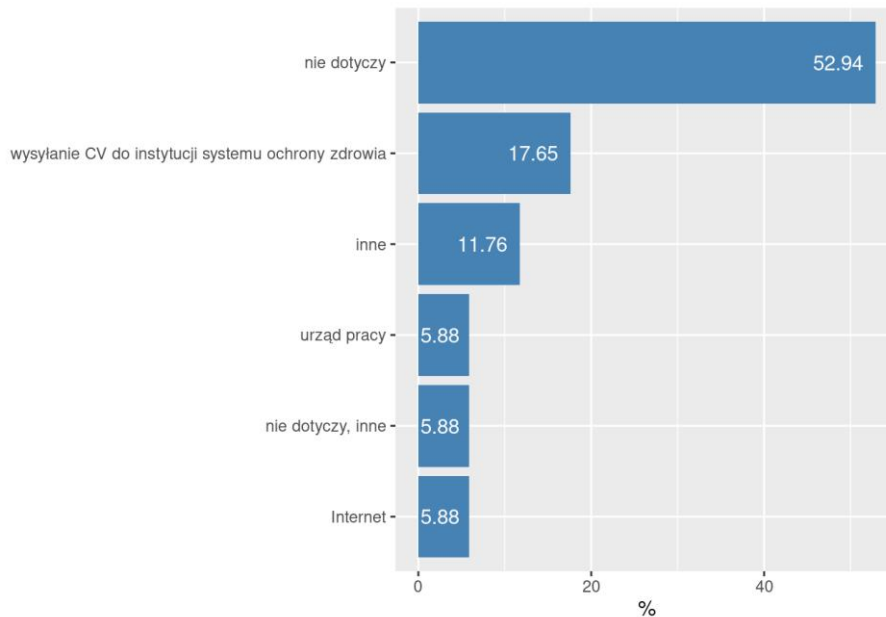
Źródło: badanie własne

Wykres 8. Jak długo po ukończeniu studiów I stopnia szukała Pani/Pan pracy w zawodzie?

Źródło: badanie własne

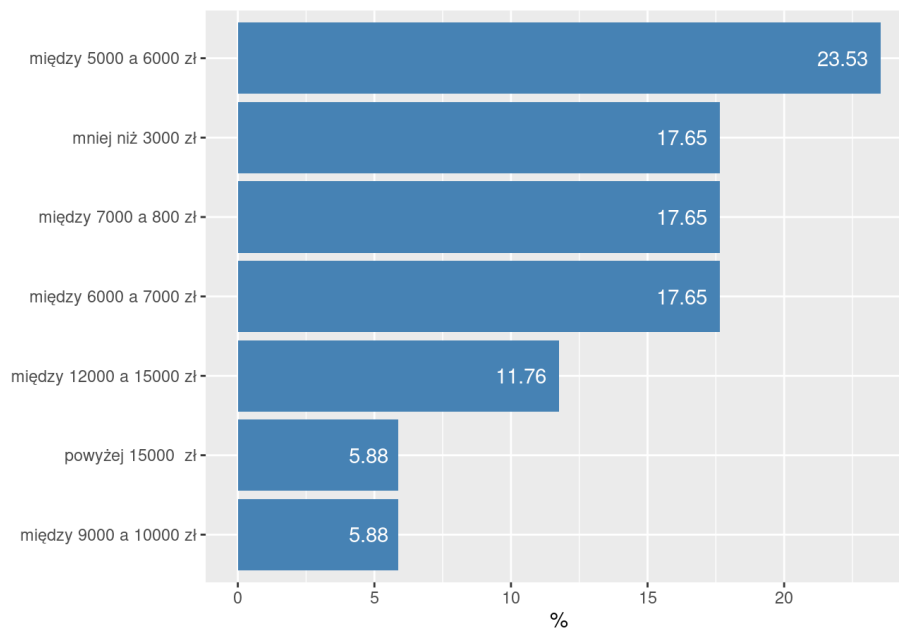
Wykres 9. W jaki sposób po ukończeniu studiów I stopnia szukała Pani/Pan pracy w zawodzie pielęgniarki?

Źródło: badanie własne

Ciekawym materiałem okazały się także odpowiedzi na pytania dotyczące poziomów wynagrodzenia. I tak minimalna pensja netto przy której studenci zgodziliby się podjąć pierwszą pracę w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarsza oscyluje około 6000,00 PLN (mediana), zaś zadowalająca pensja netto przy której studenci zgodziłyby się podjąć pierwszą pracę w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarsza wynosi 6750, 00 PLN (mediana).

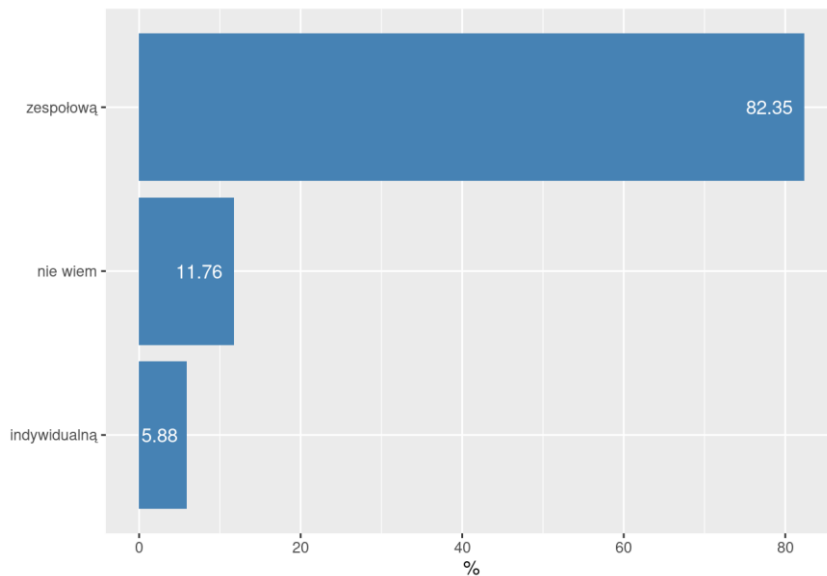
Wykres 10. Wynagrodzenie - oczekiwane

Źródło: badanie własne

W zakresie rodzaju przyszłej pracy zawodowej studenci najczęściej (82,35%) opowiedzieli się za wyborem pracy zespołowej.

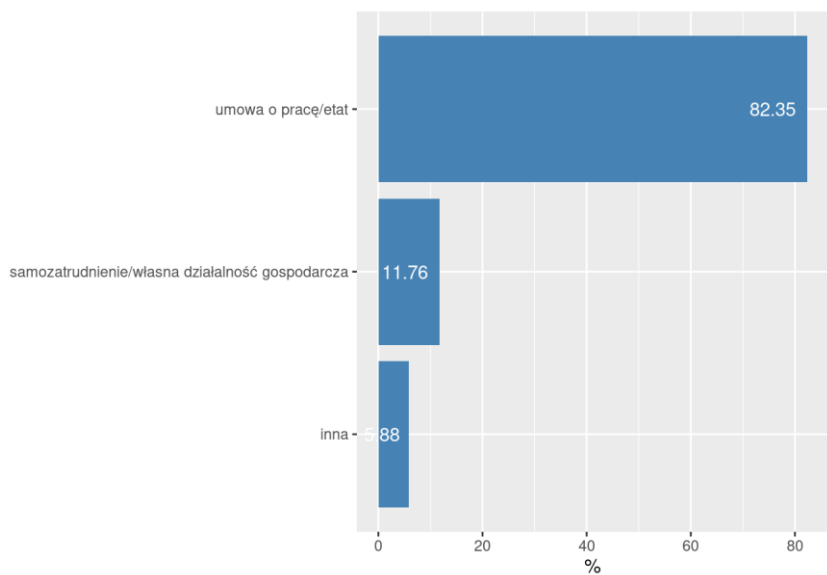
Wykres 11. Preferencje co do rodzaju pracy zawodowej.

Źródło: badanie własne

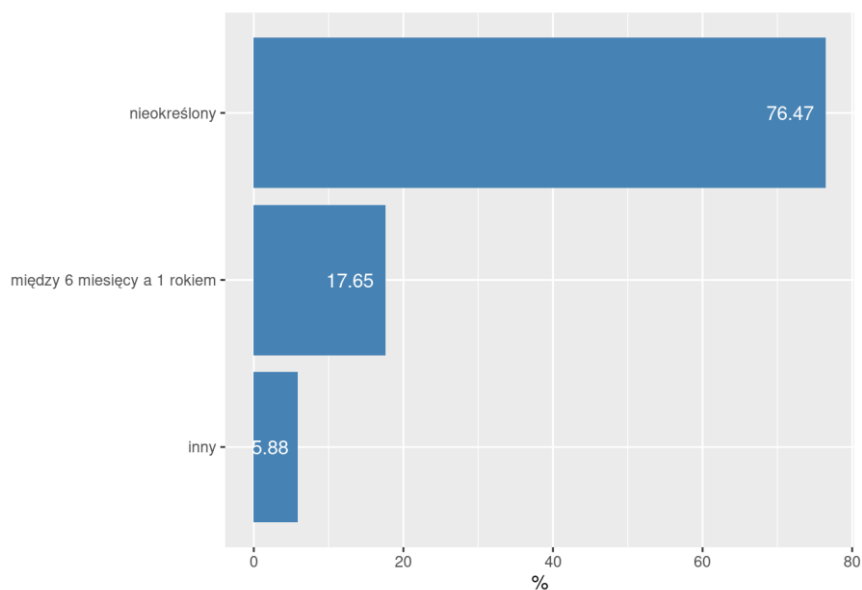
W zakresie preferowanego rodzaju zatrudnienia w kontekście umowy o pracę / umowy cywilno-prawnej czy kontraktu (własnej działalności gospodarczej) studenci wypowiedzieli się następująco – wykres 12.

Wykres 12. Rodzaj zatrudnienia – umowa z pracodawcą

Źródło: badanie własne

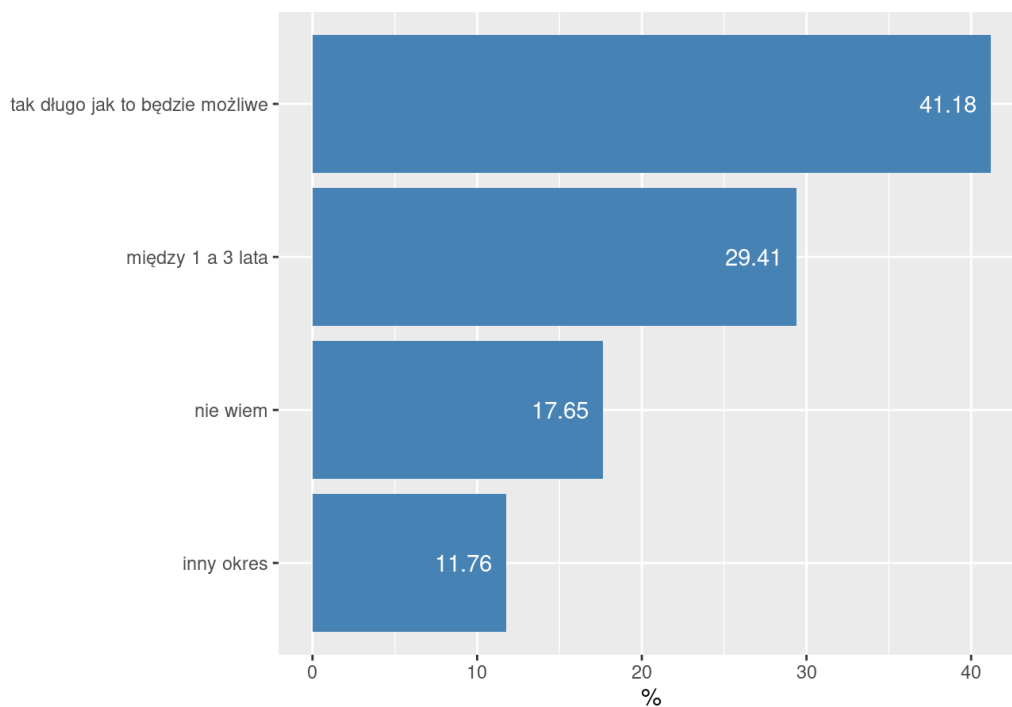
Wykres 13. Rodzaj umowy – warunki pracy (czas trwania umowy)

Źródło: badanie własne

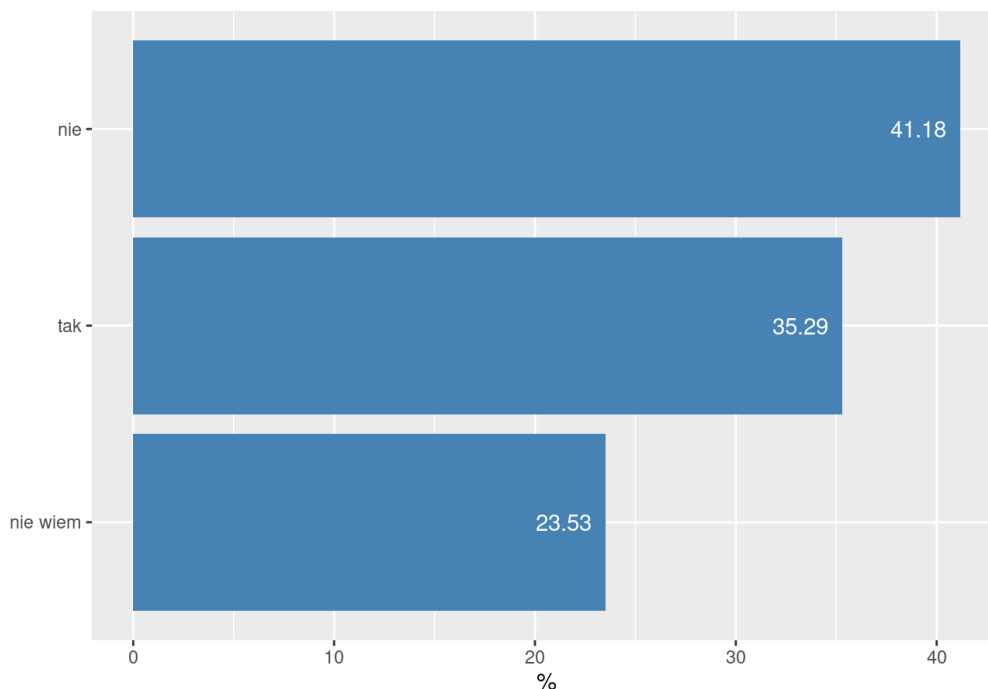
W zakresie zmian, jakie studenci chcieliby wprowadzić po ukończeniu studiów w obszarze swojej pracy zawodowej, zapytano o zmianę obecnego pracodawcy oraz chęć założenia działalności gospodarczej – wyniki prezentują odpowiednio wykresy 14 i 15.

Wykres 14. Preferowana zmiana pracodawcy, czy praca u obecnego? **Jak długo chciałaby Pani/Pan pracować w OBECNYM miejscu pracy?**

Źródło: badanie własne

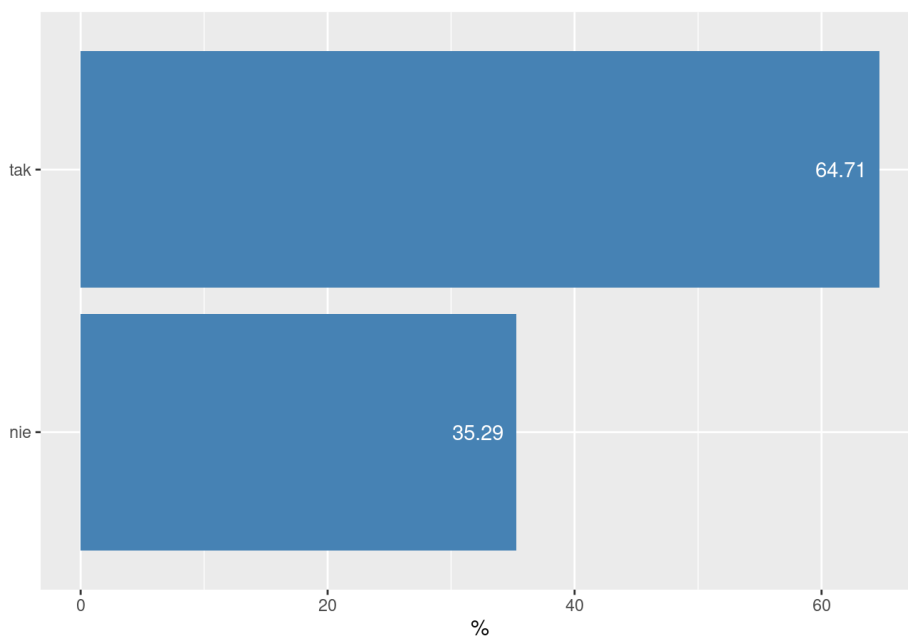
Wykres 15. Chęć założenia działalności gospodarczej.

Źródło: badanie własne

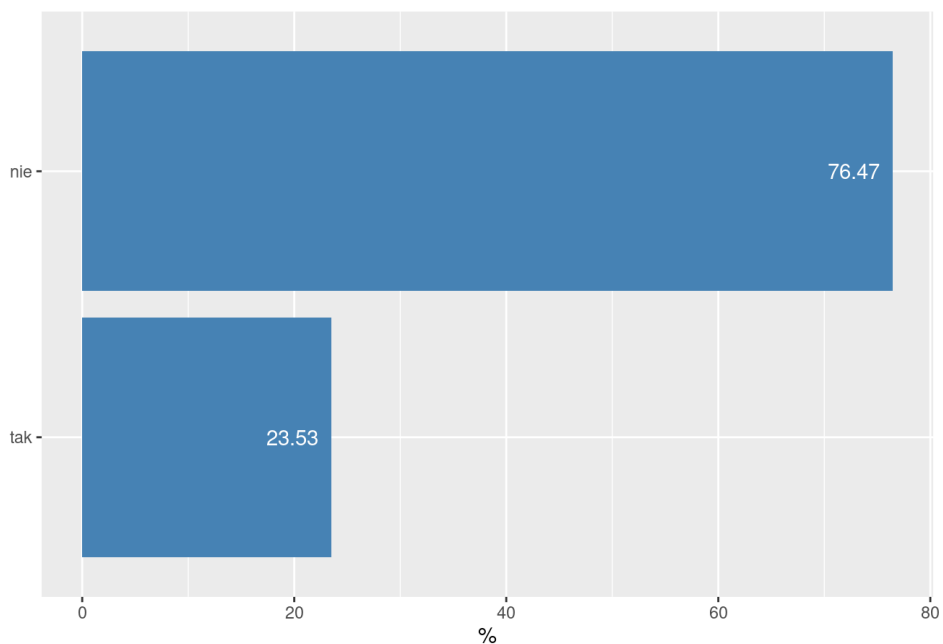
W kontekście zakładania działalności gospodarczej, a tym samym wiedzy o zasadach i warunkach jej zakładania – a więc wiedzy, którą studenci pozyskują m.in. na studiach odpowiedzi respondentów wskazują w większości na fakt jej posiadania.

Wykres 16. Czy zna Pani/Pan warunki założenia własnej działalności pielęgniarstwa?

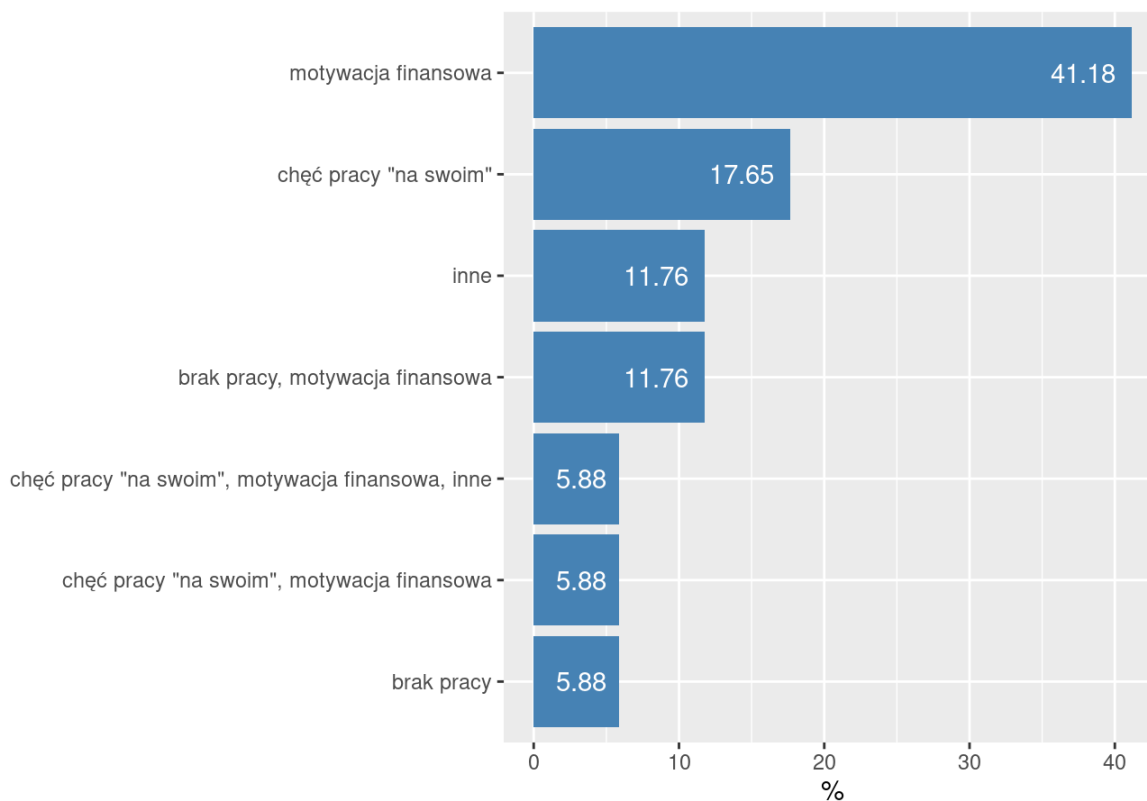
Źródło: badanie własne

Wykres 17. Czy chciałaby się Pani/Pan dowiedzieć jakie są warunki założenia własnej działalności pielęgniarskiej?

Źródło: badanie własne

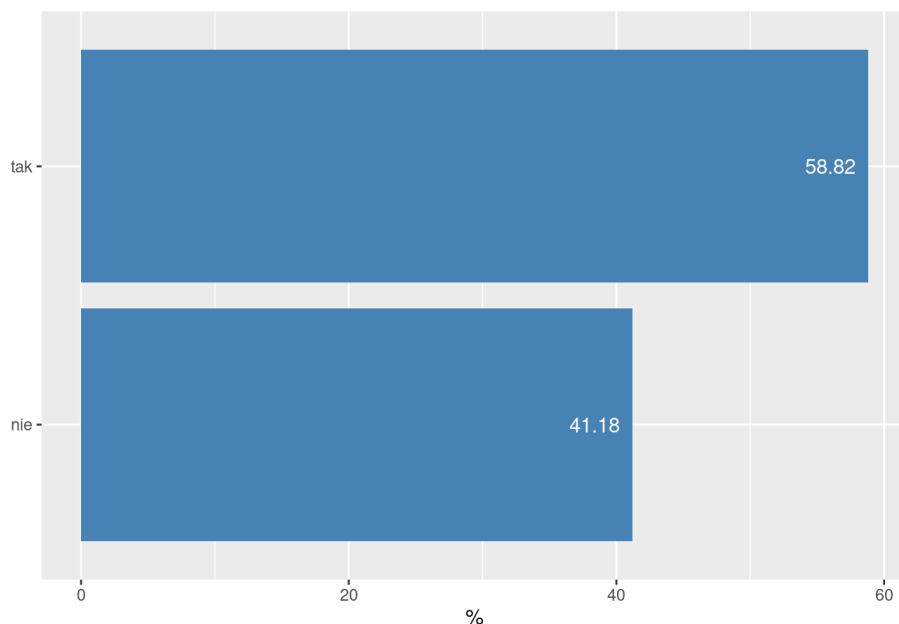
Wykres 18. Jakie czynniki skłoniłyby Panią/Pana do założenia własnej działalności pielęgniarskiej (działalności gospodarczej)?

Źródło: badanie własne

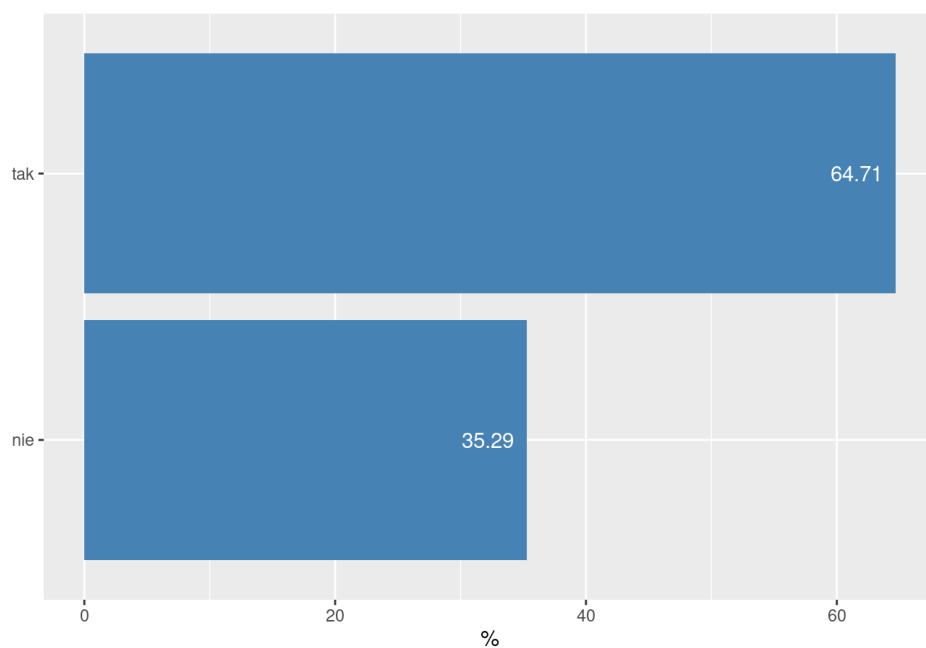
Studenci zapytani o plany emigracyjne, czy związane z migracją zarobkową odpowiedzieli w następujący sposób – wykres 19-21.

Wykres 19. Czy myślała Pani/Pan o podjęciu pracy w innych krajach poza granicami Polski?

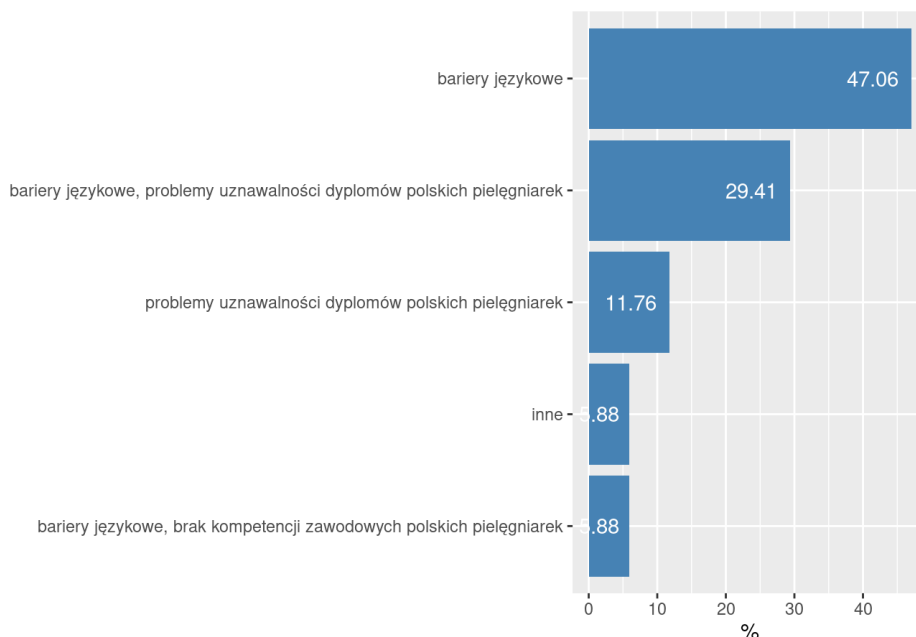
Źródło: badanie własne

Wykres 20. Czy zna Pan/Pani warunki podejmowania pracy w innych krajach przez polskie pielęgniarki?

Źródło: badanie własne

Wykres 21. Jakie są Pani/Pana zdaniem największe bariery w podejmowaniu pracy w zawodzie pielęgniarki w innych krajach?

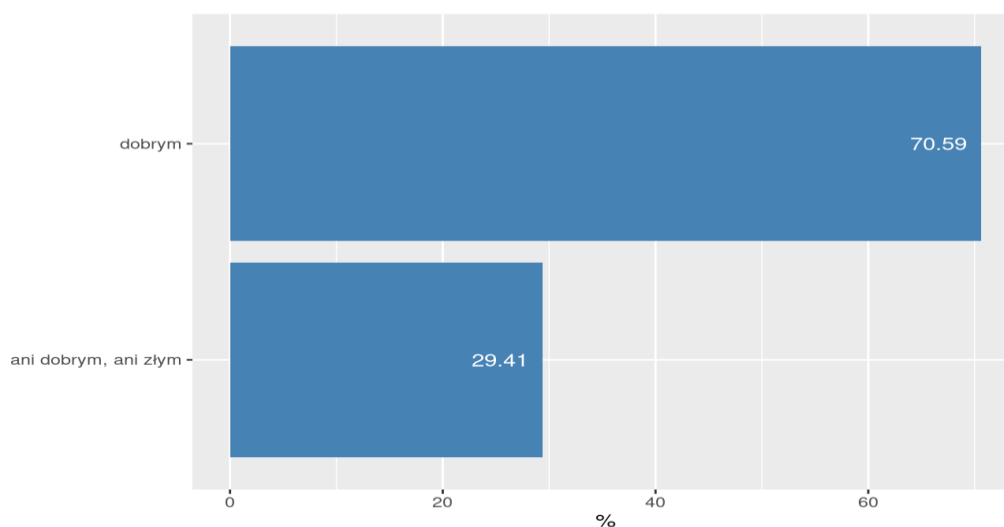
Źródło: badanie własne

Najsilniej reprezentowaną odpowiedzią jest wskazanie bariery językowej (47,06%) jako czynnika uniemożliwiającego podjęcie pracy za granicą.

Ostatnie z zadawanych pytań dotyczyły wyborów. Zapytano studentów o dokonywane wybory w kontekście wyboru:

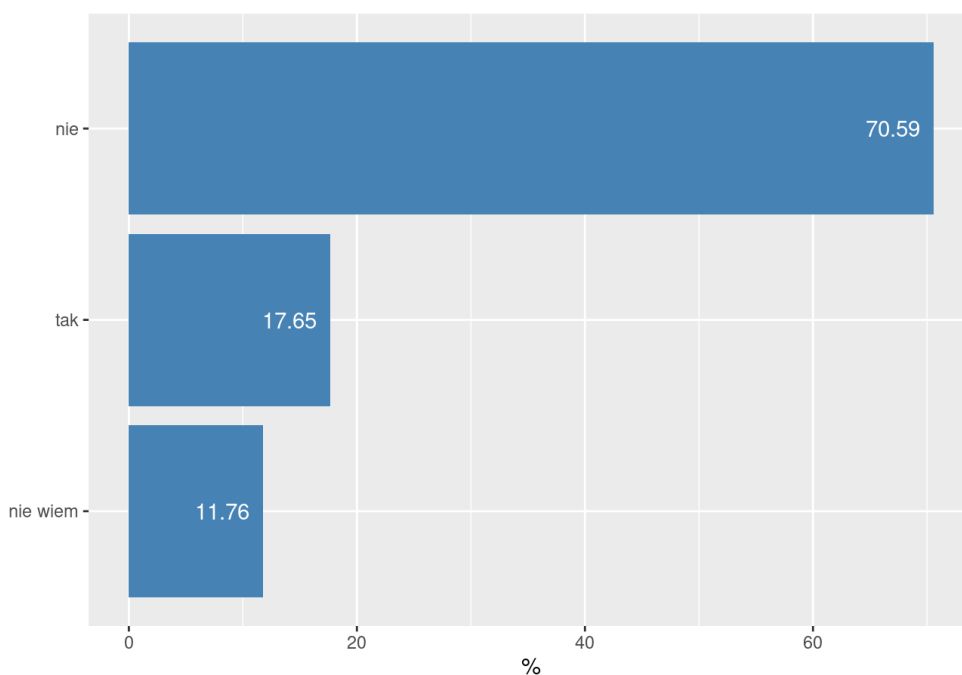
- a) zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza,
- b) kierunku studiów – pielęgniarstwo,
- c) uczelni – Powiślańskiej Szkoły Wyższej.

Wykres 22. Wybór zawodu pielęgniarki był dla Pani/Pana wyborem

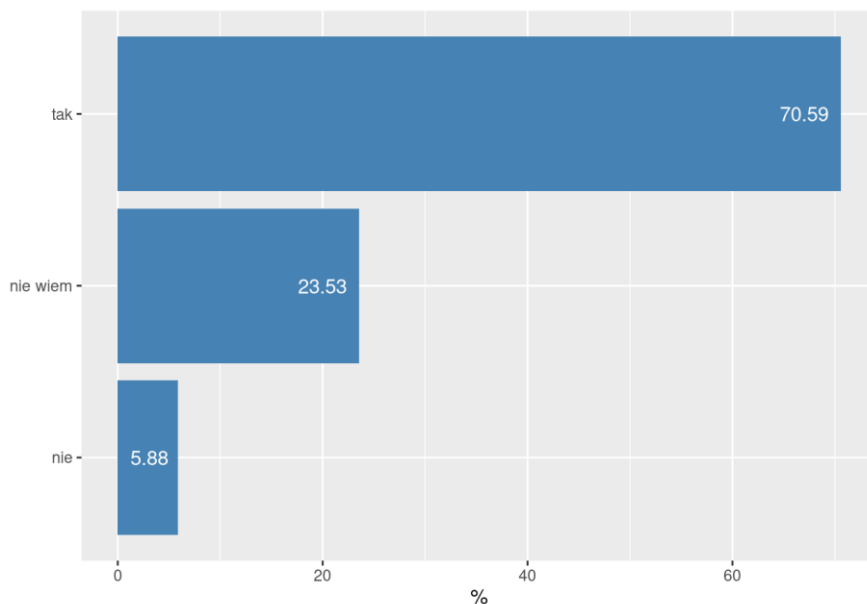
Źródło: badanie własne

Wykres 23. Czy kiedykolwiek podczas studiów myślała Pani/Pan o tym, żeby zrezygnować/zmienić kierunek studiów?

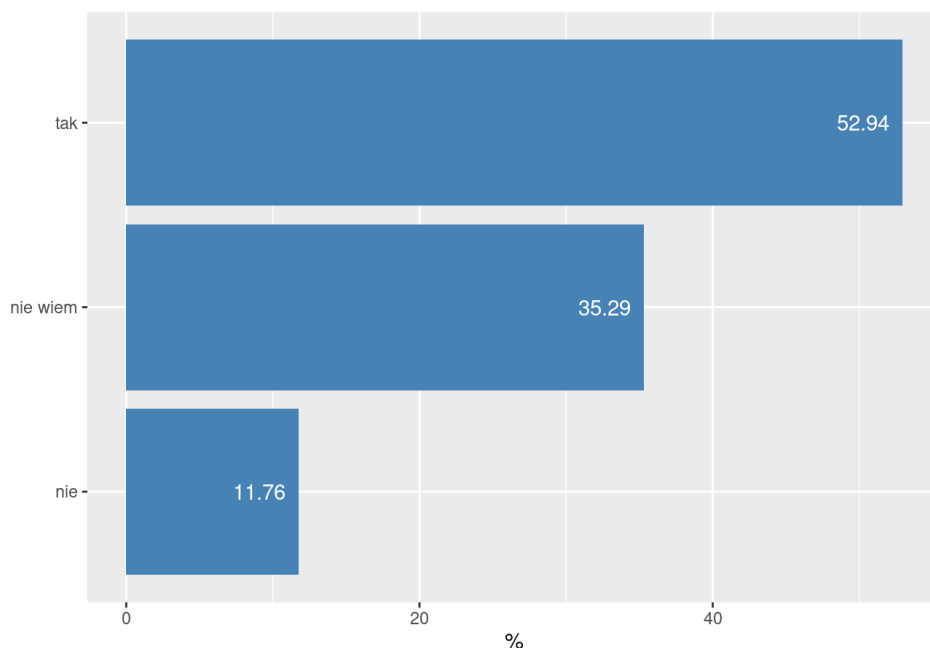
Źródło: badanie własne

Wykres 24. Czy gdyby Pani/Pan miał ponowną szansę wybrania kierunku studiów wybrałaby Pani/Pan ten sam kierunek?

Źródło: badanie własne

Wykres 25. Czy gdyby Pani/Pan miał ponowną szansę wybrania uczelni wybrałaby Pani/Pan tę samą uczelnię?

Źródło: badanie własne

Od początku swego istnienia człowiek podejmował pewne czynności związane z utrzymaniem zdrowia i życia, ale były to działania instynktowne. Rozwój cywilizacyjny spowodował wyodrębnienie się nauk medycznych, a co za tym idzie zawodów z nimi związanych²³. Zawód pielęgniarki/pielęgniarskiego obecnie to profesja, która wymaga od jego przedstawicieli nie tylko bardzo dobrego warsztatu, a w związku z tym zdolności manualnych, przygotowania merytorycznego tj. wiedzy ogólnej na temat procesów warunkujących zdrowie i chorobę, ale również wiedzy szczegółowej niemal z każdej dziedziny medycyny. Knowles i wsp. zwracają uwagę na całościowe rozumienie wykonywanego zawodu, które polega na integralnym postrzeganiu siebie jako pracownika wykonującego obowiązki, ale również jako osoby wchodzącej w nową rolę społeczną. Taki ogląd pozwala nowemu pracownikowi łączyć wiedzę merytoryczną, umiejętności i sprawności w spójną całość, która decydować będzie o osiągniętych wynikach²⁴.

Obecność przy pacjencie jest istotnym elementem pracy pielęgniarki/pielęgniarskiego i w pewnym stopniu wyznacznikiem procesu terapeutycznego. Uczestnictwo w procesie terapeutycznym nie zawsze musi jednak polegać na wykonywaniu często złożonych czynności pielęgniarskich, gdyż czasem wystarczy sama obecność przy chorym, najogólniej rzecz ujmując samo „bycie”. Uśmiech czy zwykłe „dziękuję” jako formy wdzięczności ze strony pacjenta za okazaną pomoc i życzliwe podejście, stanowią wyjątkową nagrodę za trud i wysiłek związany z wykonywaniem zawodu i są formą wzmocnienia pozytywnego. Niematerialny wymiar wdzięczności okazywanej przez jednego człowieka drugiemu człowiekowi – w tym wypadku w relacji

²³ Pawłowska K., Doboszyńska A., *Oczekiwania środowiska pielęgniarskiego wobec procesu kształcenia*, *Pielęgniarstwo XXI wieku* 1/2012 (38), s. 15-18.

²⁴ Knowles M. S., Holton III E. F., Swanson R. A., *Model rozwoju pracowników. Skuteczne działanie w nowych rolach i środowisku* [w:] *Edukacja dorosłych*, M. S Knowles, E. F. Holton III, R. A. Swanson, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 286.

pacjent-pielęgniarka/pielęgniarsz sprawia, że pielęgniarka/pielęgniarsz czuje się potrzebna/y, doceniona/y oraz powoduje, że z czasem może utwierdzić się w przekonaniu, iż podjęła/podjął słuszną decyzję, dokonując wyboru zawodu.

Oprócz przygotowania praktyczno-merytorycznego, jakie uzyskuje się w toku kształcenia na kierunku pielęgniarstwo, nie sposób pominąć umiejętności komunikowania się i empatii. Dla współczesnego pielęgniarstwa zagadnienie komunikacji interpersonalnej to szczególnie temat. Pomimo to, że komunikowanie się jest niemal od zawsze związane z pielęgniarstwem, to dopiero od kilku lat znajduje się w programach kształcenia i doskonalenia pielęgniarek/pielęgniarsz, realizowanych na różnych poziomach kształcenia. Komunikacja interpersonalna lub inaczej relacja interpersonalna, to najogólniej stosunek, jaki zachodzi pomiędzy dwiema stronami: pielęgowaną (podmiot opieki) a pielęgnującą (pielęgniarka/pielęgniarsz)²⁵. Człowiek, który ze względu na istniejące wątpliwości co do stanu zdrowia, jego załamania lub z powodu choroby decyduje się na pobyt w szpitalu lub akceptuje taką decyzję, staje przed sytuacją, którą od dawna w psychologii określa się jako sytuację trudną poznawczo i emocjonalnie. W rzeczy samej jest to sytuacja trudna, ponieważ nie wynika z fizjologicznego funkcjonowania człowieka tj. z jego życia i bytowania na porządku dziennym, ale z jego okresowej dysfunkcji, jaką jest choroba²⁶.

W naukach społecznych mianem „profesja” określa się te zawody, które wymagają długotrwałego przygotowania, zwykle ukończenia studiów wyższych, a często również odbycia stażu zawodowego, bądź znaczną część kształcenia stanowią zajęcia praktyczne i/lub praktyki zawodowe. Profesje powstają w określonym celu. W pielęgniarstwie celem jest utrzymanie zdrowia. Powstanie pielęgniarstwa jako zawodu zapoczątkowało proces profesjonalizacji. Należy dodać, iż w charakteryzowaniu profesjonalistów wskazuje się na wysoki poziom ich sprawności, specjalistycznej wiedzy oraz umiejętności.

Wymienia się podstawowe atrybuty, które charakteryzują pielęgniarstwo jako profesję, a należą do nich:

- opracowanie wielkiego modelu pielęgniarstwa;
- możliwość uzyskania tytułu zawodowego licencjata/magistra pielęgniarstwa;
- zrzeszanie się w samorządzie zawodowym (członkostwo w okręgowej izbie pielęgniarek i położnych jest warunkiem uzyskania prawa wykonywania zawodu);
- posiadanie Kodeksu Etyki Zawodowej pielęgniarki i położnej;
- zapewnienie edukacji na poziomie akademickim, umożliwiającej zdobywanie wysokich kompetencji oraz ich doskonalenie;
- osiągnięcie poziomu profesji i jej utrzymanie na wysokim poziomie.

Profesjonalizm określa wysoki standard usług, jednak profesjonalizacja to proces, w którym grupa zawodowa musi dążyć do pogłębiania wiedzy^{27 28}.

²⁵ Górąjek-Jóźwik J., *Komunikowanie w pielęgniarstwie* [w:] *Pielęgniarstwo ćwiczenia*, W. Ciechaniewicz (red.), t.1., Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2006, s. 32.

²⁶ Heszen I., Sęk H., *Psychologiczne aspekty opieki zdrowotnej* [w:] *Psychologia zdrowia*, I. Heszen, H. Sęk, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 232.

²⁷ Kieczka K., *Opieka profesjonalna i zakres kompetencji pielęgniarek w Polsce w świetle prawa w ostatnim stuleciu*, *Pielęgniarstwo XXI wieku* Nr 1-2 (30-31) /2010, s. 86.

²⁸ Poznańska S., *Pielęgniarstwo i jego istota* [w:] *Podstawy pielęgniarstwa*, B. Ślusarska, D. Zarzycka, K. Zahradniczek, t.1., Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004, s. 25-31.

Szereg różnych cech charakteru wynikających z osobowości danego człowieka oraz określone predyspozycje z pewnością będą pomocne podczas wykonywania obowiązków zawodowych na stanowisku pielęgniarki/pielęgniarsza. Dodatkowo, zdolność przewidywania, obserwowania i wnioskowania, jak również radzenie sobie w sytuacjach nietypowych, bywa bardzo przydatne w pracy pielęgniarki/pielęgniarsza, ponieważ nie zawsze istnieją okoliczności czy sytuacje, które pozwalają na zastosowanie określonego standardu postępowania. Proces kształcenia, w toku którego osoba edukowana zdobywa określony zasób wiedzy, umiejętności oraz wykształca pewne postawy, nadaje określone kompetencje, które umożliwiają wypełnianie obowiązków zawodowych. Charzyńska-Gula podkreśla, iż działania pielęgniarskie w zakresie promocji zdrowia to najczęściej fragment „większej całości”, element jakiegoś dużego programu skierowanego do określonego odbiorcy (...). Pielęgniarka jest jednym z wielu członków „koalicji na rzecz zdrowia”, często bardzo ważnym. Umiejętność dostrzeżenia innych członków tej koalicji i nawiązania z nimi współpracy to standardowy element aktywności pielęgniarki/pielęgniarsza w zakresie promocji zdrowia i jednocześnie jeden z warunków optymalnie realizowanego procesu pielęgnowania²⁹. Tradycja ograniczania się jedynie do pełnienia funkcji terapeutycznych uniemożliwia włączenie ochrony zdrowia do działań promujących zdrowie. Zgodnie bowiem z ideą promocji zdrowia, pracownicy medyczni powinni umieć reagować na różne potrzeby zdrowotne pacjentów i ich rodzin, nie tylko te związane z leczeniem określonych dolegliwości. Reorientacja ochrony zdrowia dla jego promocji wymaga dokonania zmian zarówno w profilu szkolenia kadr medycznych i paramedycznych, jak i znaczących przemian instytucjonalnych³⁰.

W drodze doskonalenia zawodowego pielęgniarka/pielęgniarsz ma obowiązek poszerzania swoich kompetencji tj. zdobycia kwalifikacji uprawniających ją do wykonywania określonych czynności. Pielęgniarka/Pielęgniarsz z szerokim i gruntownym zakresem wiedzy, w wyższym stopniu wpływa na jakość i efektywność pracy³¹. Konieczna jest znajomość przepisów prawa oraz obowiązków regulujących wykonywanie określonych zawodów, gdyż znajomość aktów prawnych jest ważnym aspektem w każdej profesji, zatem również w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarsza³². Nieznajomość przepisów prawa nie usprawiedliwia w przypadku popełnienia błędu i nie może stanowić uzasadnienia, którego celem jest uniknięcie odpowiedzialności.

Wybór pielęgniarstwa jako zawodu wymaga poważnego namysłu. Zapewnienie troskliwej pomocy pielęgniarzkiej w sprawach zdrowia i życia tym, którzy jej potrzebują, ma bowiem ogromne znaczenie społeczne i może dawać wiele okazji do poczucia zadowolenia i satysfakcji. Poza tymi, którzy tego wyboru dokonali, stawia jednak także wiele trudnych zadań. Od pielęgniarki/pielęgniarsza wymaga się nie tylko wiedzy i sprawności technicznych, ale także twórczości, innowacyjności, złożonej refleksyjności, świadomości siebie - swoich mocnych

²⁹ Charzyńska-Gula M., *Proces pielęgnowania jako element promocji zdrowia* [w:] *Zrozumieć promocję zdrowia*, M. Charzyńska-Gula (red.), Wydawnictwo Makmed, Lublin 2010, s. 27.

³⁰ Borzucka-Sitkiewicz K., *Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna* [w:] *Edukacja zdrowotna*, E. Syrek, K. Borzucka-Sitkiewicz, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 81.

³¹ Tomaszewska M, Cieśla J, Czerniak J, Dykowska G., *Możliwości doskonalenia zawodowego pielęgniarek – potrzeby a rzeczywistość*, *Problemy Pielęgniarstwa*, 2008, s. 16, 41.

³² Kieczka K., *Reperytorium z prawa. Kompetencje polskiej pielęgniarki*. *Magazyn pielęgniarki i położnej* 11/2010 [online] http://www.nursing.com.pl/Medinf_Kompetencje_polskiej_pielgniarki__301.html, [dostęp 22.03.2020]

i słabych stron; poznawania i rozumienia człowieka i jego potrzeb; twórczej wyobraźni; ciągłej gotowości do świadczenia różnorodnej pomocy. W poczynaniach tych powinna dominować etyczna zasada osiągnięcia dobra przez tego, komu pielęgniarka świadczy swoją pomoc³³. Zdaniem Dobrowolskiej i Wrońskiej³⁴, pielęgniarstwo jako jedno z najważniejszych ogniw systemu ochrony zdrowia, podlega od dłuższego już czasu, lecz nieustannie wielu zmianom, które determinowane są wieloma czynnikami, spośród których wymieniły najważniejsze tj.:

- wzrastająca liczba osób starszych z wieloma zdrowotnymi problemami i niesprawnościami;
- rosnąca liczba osób wykazujących emocjonalne i psychiczne niedomagania;
- styl życia, który sprzyja rozwojowi chorób przewlekłych;
- pojawienie się problemów społecznych mających wpływ na utrzymanie zdrowia;
- wzrastająca liczba chorób nowotworowych;
- wzrost problemów związanych z zaburzeniami w zakresie funkcjonowania układu krążenia i przemiany materii, również u osób młodych.

Obecnie profesjonalizm, samodzielność oraz szeroki zakres kompetencji wypierają służalczą rolę pielęgniarek/pielęgniarzy, która była podstawą wykonywania zawodu przez wiele lat. Pielęgniarstwo ulega przemianom głównie dlatego, że pacjenci stają przed nowymi problemami zdrowotnymi, są coraz bardziej wykształceni i świadomi własnych praw, zmienia się zakres świadczonej opieki.

Według raportu Centrum Badań Opinii Społecznej z 2019 roku, pielęgniarka znajduje się na czwartym miejscu w rankingu prestiżu zawodów – według 77% badanych pielęgniarki cieszą się dużym poważaniem wśród społeczeństwa^{35 36}. Badanie motywów wyboru określonego zawodu przez konkretne osoby czy grupy jest praktykowane i prowadzone z różnych przyczyn. Jedną z nich jest w pewnym sensie poznanie obrazu badanej grupy, gdyż na podstawie uzyskanych odpowiedzi i ich analizie, taki obraz można uzyskać. Inną zapewne przyczyną jest określenie cech, którymi dana osoba czy grupa dysponuje, pod kątem przydatności do wykonywania konkretnej profesji. Jeszcze innym powodem realizacji takich badań jest uzyskanie informacji zwrotnej, na temat jakości procesu kształcenia, wprowadzenia ewentualnych modyfikacji czy wreszcie konieczności kształcenia poszczególnych grup zawodowych. Podobne badania do wyżej opisywanych, prowadzili również inni badacze. Dobrowolska opisuje wyniki własnych badań dotyczących motywów wyboru zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza. Podobnie jak w wynikach uzyskanych w niniejszej publikacji, nadrzędnym motywem wyboru zawodu była potrzeba/chęć pomagania innym³⁷. Analogiczne badania przeprowadziła m.in. Sobczak i uzyskała identyczne wyniki³⁸. W badaniach ankietowani wskazywali również na możliwość uzyskania dobrego zawodu, pracy w kraju

³³ Poznańska S., *Pielęgniarstwo i jego istota* [w:] *Podstawy pielęgniarstwa*, B. Ślusarska, D. Zarzycka, K. Zahradniczek, t.1., Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004, s. 25-31.

³⁴ Dobrowolska B., Wrońska I., *Determinanty rozwoju pielęgniarstwa* [w:] *Podstawy pielęgniarstwa*, B. Ślusarska, D. Zarzycka, K. Zahradniczek, t.1., Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004, s. 55.

³⁵ Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS), *Prestiż zawodów*, Warszawa, styczeń 2019.

³⁶ Kozłowska L., Pawłowska K., Doboszyńska A., *Wizerunek pielęgniarki XXI wieku*, Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie 10/2012, s. 22-23

³⁷ Dobrowolska B., *Dlaczego pielęgniarstwo?*, *Sztuka pielęgnowania*, 1/2012, s. 27-28.

³⁸ Sobczak M., *Motywy wyboru zawodu a wypalenie zawodowe pielęgniarek*, *Problemy Pielęgniarstwa*, 18 (2) 2010, s. 207-211.

i za granicą, realizowanie marzenia z dzieciństwa a nawet wskazywali na dokonanie przypadkowego wyboru zawodu.

Pomimo, iż obecny system kształcenia kadr pielęgniarskich daje prawo wykonywania zawodu po ukończeniu trzyletnich studiów licencjackich, to współczesne środowisko pielęgniarskie podejmuje trud dalszego kształcenia, zarówno w przypadku uzupełniającej formy kształcenia na kierunku pielęgniarstwo jak i na studiach magisterskich oraz pomostowych³⁹. Kamińska w swoich badaniach podkreśla, iż ankietowani podjęli proces dalszego kształcenia, ponieważ najczęstszym powodem podjęcia studiów była chęć zdobycia wiedzy, doświadczenia i poszerzenia horyzontów. Ten motyw do podjęcia dalszej nauki wśród pielęgniarek jest ukazany również w innych badaniach⁴⁰.

Problem starzenia się społeczeństwa, jak również choroby cywilizacyjne powodują, że istnieje coraz więcej biorców działań opiekuńczych, w tym przede wszystkim działań profesjonalnych, a więc pielęgniarskich. W tej sytuacji pojawia się swoisty dysonans wynikający z dysproporcji biorców i dawców opieki, co wynika po pierwsze z powyższych uwarunkowań, a po drugie ze zmniejszającej się liczby kandydatów na studia pielęgniarskie (Poviślańska jest ewenementem w skali kraju, gdyż liczba studentów na kierunku pielęgniarstwo ulega stałemu wzrostowi). Warto zatem zastanowić się nad formą zachęty i promocji potencjalnych kandydatów na studia pielęgniarskie, do wybrania tego właśnie kierunku. Nie leży to wyłącznie w gestii władz uczelni, ale w znacznej mierze dyrekcji placówek ochrony zdrowia zatrudniających absolwentów i przede wszystkim decydentów na szczeblu państwowym. Nie trudno wyobrazić sobie perspektywiczną sytuację, w której polski pacjent jest pozostawiony bez profesjonalnej opieki, lub ze względów oszczędnościowych, opieka jest sprawowana przez jedną pielęgniarkę/pielęgniara w stosunku do kilkudziesięciu pacjentów, bowiem nie może być i nigdy nie będzie opieką efektywną, ze względu na ilość realizowanych działań pielęgniarskich.

Przedstawione wyniki nie mogą stanowić ogólnej oceny motywów wyboru zawodu pielęgniarki. Są one jedynie niewielkim wycinkiem badań przeprowadzonych na określonej, niereprezentatywnej w skali Polski grupie studentów przed rozpoczęciem pracy zawodowej, pracy trudnej, niezwykle odpowiedzialnej a zarazem czasami nadal wątpliwie wynagradzanej. Uzyskane wyniki stanowią również powód do dyskusji na temat kształcenia, perspektyw zatrudnienia, obowiązków czy gratyfikacji finansowej polskiej pielęgniarki/pielęgniara, a także są pewnego rodzaju zachętą do rozszerzenia zasięgu takich badań bądź ich kontynuacji. Można zatem przyjąć, iż chęć pomagania drugiemu człowiekowi oraz stabilna pozycja społeczna w kontekście wykonywanego zawodu, stanowią jeden z istotnych komponentów decyzyjnych, warunkujących wybór zawodu i pracę na stanowisku pielęgniarki/pielęgniara. Z drugiej zaś strony, czy wyłącznie satysfakcją wynikającą z wykonywanej pracy można realizować swoje podstawowe potrzeby? Wydaje się to nierealne z racjonalnego i pragmatycznego punktu widzenia. Zatem, wykonywanie zawodu z pasją i satysfakcją z pracy zawodowej to jedno, zaś realia codziennego życia to drugie.

³⁹ Pawłowska K., Doboszyńska A., *Oczekiwania środowiska pielęgniarskiego wobec procesu kształcenia*, *Pielęgniarstwo XXI wieku* 1/2012 (38), s. 15-18.

⁴⁰ Kamińska M., *Motywy kształcenia pielęgniarek i położnych na poziomie akademickim*. *Pielęgniarstwo Polskie*. 1/2002, (13), s.50-59.

Wnioski

1. Głównym motywem wyboru studiów na kierunku pielęgniarstwo przez studentów była chęć pomagania innym i możliwość zdobycia dobrego zawodu.
2. Zdecydowana większość badanych uważa, że studia w Powiślańskiej na kierunku pielęgniarstwo, przygotowują do pracy na stanowisku pielęgniarki/pielęgniarsza w stopniu dobrym lub bardzo dobrym.
3. Badani studenci w większości ocenili swoje przygotowanie (zdobyte w czasie studiów) do wykonywania zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza jako dobre i bardzo dobre.
4. Przygotowanie do zadań zawodowych takich jak: komunikowanie się z pacjentem, współpraca z zespołem terapeutycznym, opieka nad chorym metodą procesu pielęgnowania, wykonywanie zabiegów pielęgniarstkich zgodnie z procedurami, edukowanie chorych i promowanie zdrowia zostało ocenione jako dobre i bardzo dobre przez większość badanych. Najniżej swoje przygotowanie ocenili studenci w zakresie przygotowania do wykonywania zabiegów pielęgniarstkich zgodnie z procedurami.
5. Ukończenie studiów na kierunku pielęgniarstwo wpłynęło na poszerzenie zainteresowań zawodem badanych studentów.
7. Respondenci w zdecydowanej większości uważają, że zakres wiedzy oraz umiejętności zawodowe zdobyte na studiach pielęgniarstkich są wystarczające do podjęcia pracy w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarsza i samodzielnego wykonywania zawodu.
8. Zdecydowana większość badanych deklaruje podjęcie pracy w charakterze pielęgniarki/pielęgniarsza w Polsce. Preferowanym przez absolwentów miejscem pracy jest oddział chirurgiczny i internistyczny.
9. Ankietowani w większości deklarują kontynuację kształcenia na studiach pielęgniarstkich długiego stopnia. Badani wyrażają również chęć doskonalenia zawodowego w ramach specjalizacji zawodowej.
10. Studenci w większości ponownie wybraliby studia na kierunku pielęgniarstwo oraz poleciliby innym osobom studiowanie pielęgniarstwa, w większości wybraliby także tą samą uczelnię – Powiślańską Szkołę Wyższą.

Bibliografia

1. Andruszkiewicz A.: Poziom poczucia koherencji a typy zachowań związane z pracą w grupie pielęgniarek. *Pielęgniarstwo Pol.* 2005.
2. Borzucka-Sitkiewicz K., *Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna* [w:] *Edukacja zdrowotna*, E. Syrek, K. Borzucka-Sitkiewicz, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
3. Brzeska H.: Czynniki związane ze stresem zawodowym pielęgniarek oddziałowych. *Antidotum* 1998.
4. Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS), *Prestiż zawodów*, Warszawa, styczeń 2009.
5. Charzyńska-Gula M., *Proces pielęgnowania jako element promocji zdrowia* [w:] *Zrozumieć promocję zdrowia*, M. Charzyńska-Gula (red.), Wydawnictwo Makmed, Lublin 2010.
6. Dobrowolska B., *Dlaczego pielęgniarstwo?*, *Sztuka pielęgnowania*, 1/2012.
7. Dobrowolska B., Wrońska I., *Determinanty rozwoju pielęgniarstwa* [w:] *Podstawy pielęgniarstwa*, B. Ślusarska, D. Zarzycka, K. Zahradniczek, t.1., Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004.
8. Górąjek-Jóźwik J., *Komunikowanie w pielęgniarstwie* [w:] *Pielęgniarstwo ćwiczenia*, W. Ciechaniewicz (red.), t.1., Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2006.
9. Heszen I., Sęk H., *Psychologiczne aspekty opieki zdrowotnej* [w:] *Psychologia zdrowia*, I. Heszen, H. Sęk, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
10. Heszen-Niejodek I.: Teoria stresu psychologicznego i radzenie sobie. W: *Psychologia: Podręcznik akademicki*, Strelau J.(red) Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2000.
11. Iskra-Golec I., Costa G., Folkard S., Marek T., Pomorski J., Smith L.: *Stres pracy zmianowej: przyczyny, skutki, sposoby przeciwdziałania*. Kraków: Universatis, 1998.
12. Kalinowska E.: *Piel. jako naturalny rzecznik praw pacjenta*. *Lęk i Depresja* 2003.
13. Kamińska M., *Motywy kształcenia pielęgniarek i położnych na poziomie akademickim*. *Pielęgniarstwo Polskie*. 1/2002, (13).
14. Kamińska-Tymińska S., Smorawska B., Nowak A., Nawrocka A.: *Wypalenie zawodowe konsekwencją stresu u piel. anestezyjologicznych*. W: *IV Zjazd: Piel. w anestezyjologii i intensywnej opiece: wymogi i oczekiwania a realia*. Poznań, 2005.
15. Kieczka K., *Opieka profesjonalna i zakres kompetencji pielęgniarek w Polsce w świetle prawa w ostatnim stuleciu*, *Pielęgniarstwo XXI wieku* Nr 1-2 (30-31) /2010.
16. Kieczka K., *Repetitorium z prawa. Kompetencje polskiej pielęgniarki*. *Magazyn pielęgniarki i położnej* 11/2010 http://www.nursing.com.pl/Medinf_Kompetencje_polskiej.
17. Kliś M.: *Rola empatii w sztuce uzdrawiania*. *Sztuka Leczenia* 2002.
18. Knowles M. S, Holton III E. F., Swanson R. A., *Model rozwoju pracowników. Skuteczne działanie w nowych rolach i środowisku* [w:] *Edukacja dorosłych*, M. S Knowles, E. F. Holton III, R. A. Swanson, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
19. *Kodeks Etyki Zawodowej pielęgniarki i położnej Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 grudnia 2003 r.*, przyjęty uchwałą nr 9 na IV Krajowym Zjeździe Pielęgniarek i Położnych.
20. Korzeniewska J.: *Zawód: pielęgniarka*. *Magazyn Pielęgniarki i Położnej* 1999.
21. Kozłowska L., Pawłowska K., Doboszyńska A., *Wizerunek pielęgniarki XXI wieku*, *Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie* 10/2012.

22. Marcinkowski J.T.: Zróźnicowanie źródeł stresów w zawodzie lekarskim. W: Higiena, profilaktyka i organizacja w zawodach medycznych. Red. Marcinkowski J.T. Poznań: Wydaw. Lekarskie PZWL, 2003.
23. Muraczyńska B.: Źródła i nasilenie stresu zawodowego pielęgniarek w pracy z człowiekiem umierającym. *Annales UMCS*, 2000.
24. Pawłowska K., Doboszyńska A., *Oczekiwania środowiska pielęgniarskiego wobec procesu kształcenia*, *Pielęgniarstwo XXI wieku* 1/2012 (38).
25. Pines A.M.: Wypalenie - w perspektywie egzystencjonalnej. W: Wypalenie zawodowe: przyczyny, mechanizmy, zapobieganie. Red. Sęk H.: Warszawa: Wyd. PWN, 2000.
26. Płaszowska-Żywko L., Tobolewska-Albrycht K.: Źródła stresu i sposoby radzenia sobie ze stresem u pielęgniarek oddziałów kardiochirurgicznych-wyniki wstępne. IV Zjazd: Pielęgniarstwo w anestezjologii i intensywnej opiece: wymogi i oczekiwania a realia. Poznań, 2005.
27. Płotka A., Golec D., Czernikiewicz A.: Syndrom wypalenia zawodowego u pielęgniarek psychiatrycznych. *Annales UMCS*, sect.D. Medicina, Polonia 2000.
28. Płotka A., Radwan M., Makara-Studzińska M.: Psychospołeczne konsekwencje stresu zawodowego. *Annales UMCS*, sect.D, 2000.
29. Poznańska S., *Pielęgniarstwo i jego istota* [w:] *Podstawy pielęgniarstwa*, B. Ślusarska, D. Zarzycka, K. Zahradniczek, t.1., Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004.
30. Rogala-Pawelczyk G., Parkitna J.: Zespół wypalenia zawodowego w pracy pielęgniarek pediatrycznych. *Pielęgniarka i Położna* 2003.
31. Romanowska U., D. Lizak Samoocena przygotowania absolwentów Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego kierunku pielęgniarstwo, do wykonywania zawodu pielęgniarki – badania pilotażowe, *Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, Wydział Zdrowia i Nauk Medycznych, 2014.
32. Sobczak M., *Motywy wyboru zawodu a wypalenie zawodowe pielęgniarek*, *Problemy Pielęgniarstwa*, 18 (2) 2010.
33. Ślusarska B., Zarzycka D., Zahradniczek K. (red.) *Podstawy pielęgniarstwa*, t.1., *Założenia teoretyczne*, Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004.
34. Tartas M., G. Derewicz, M. Walkiewicz, W. Budziński, *Źródła stresu zawodowego w pracy pielęgniarek zatrudnionych w oddziałach o dużym obciążeniu psychicznym i fizycznym – hospicjum oraz chirurgii ogólnej*, *Ann. Acad. Med. Gedan.*, 2009.
35. Tomaszewska M, Cieśla J, Czerniak J, Dykowska G., *Możliwości doskonalenia zawodowego pielęgniarek-potrzeby a rzeczywistość*, *Problemy Pielęgniarstwa*, 2008.
36. Witeczak I., *Prawo o zawodach medycznych* [w:] *Zdrowie publiczne*, A. Felińczak, A. M. Fal (red.), Wyd. Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, Wrocław 2010.
37. Wrońska I., *Determinanty rozwoju pielęgniarstwa* [w:] *Podstawy pielęgniarstwa*, B. Ślusarska, D. Zarzycka, K. Zahradniczek, t.1., Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004.
38. Źródła stresu. Red. Terelak J.F. Warszawa: Wyd. Akademii Teologii Katolickiej, 1999.
39. Wiklak B., Lenartowicz D., Luzyńczyk S., Diduch J.: *Personel pielęgniarski oddziałów anestezjologicznych szpitali wielospecjalistycznych wobec czynników stresogennych*. *Pielęgniarstwo Polskie* 1997.

Kwestionariusz ankiety:

nr	pytanie
p1	Sygnatura czasowa
p2	Jestem cierpliwa/ cierpliwy, potrafię słuchać innych ludzi
p3	Umiem pracować w zespole, dbam o pozytywne relacje w zespole, tworzę dobrą atmosferę pracy, w tym przywiązuję uwagę do opinii współpracowników dotyczącej współpracy ze mną
p4	Jestem zaangażowana/ny w wykonywaną pracę i mam poczucie odpowiedzialności za podejmowane działania i ich następstwa
p5	Wywiązuję się z powierzonych mi zadań bez konieczności nadzoru, posiadam motywację do pracy i potrafię dokonać obiektywnej oceny własnej pracy, jestem samodzielna/(-ny), nie wymagam kontroli
p6	Potrafię podejmować samodzielne i prawidłowe decyzje w warunkach stresujących
p7	Jestem odporna/(-ny) psychicznie
p8	Jestem asertywna/asertywny
p9	Jestem obowiązkowa / obowiązkowy, w tym dobrze planuję/organizuję swoją pracę i efektywnie gospodaruję czasem pracy
p10	Jestem kreatywna / kreatywny
p11	Chcę uczestniczyć w różnorodnych formach doskonalenia zawodowego, stale rozwijam własne kwalifikacje i dzielę się wiedzą oraz doświadczeniem z innymi
p12	Potrafię posługiwać się jednym językiem obcym w stopniu komunikatywnym
p13	Posiadam wiedzę teoretyczną potrzebną do wykonywania zadań na pełnionym stanowisku
p14	Posiadam przygotowanie praktyczne do wykonywanych zadań

nr pytanie

-
- p15 Łatwo nawiązuję kontakty z ludźmi i potrafię skutecznie komunikować się z innymi
-
- p16 Posiadam umiejętność mediacji i negocjacji, posiadam umiejętność przekonywania innych do zmiany poglądów jednocześnie będąc osobą bezkonfliktową
-
- p17 Potrafię wczuć się w sytuację innej osoby
-
- p18 [Stres motywuje mnie do działania, zawsze staram się mierzyć z problemami, kiedy napotykam problem, od razu staram się go rozwiązać, mam sposoby, aby zapomnieć o stresie]
-
- p19 [Dobrze pracuje mi się w grupie]
-
- p20 [Lubię kierować grupą ludzi]
-
- p21 [Wolę pracować w samotności]
-
- p22 [Często oddaję kontrolę innym; wolę, aby ktoś inny podejmował za mnie decyzje]
-
- p23 [W pracy lubię dawać z siebie wszystko; lubię, kiedy całkowicie panuję nad powierzonym mi zadaniem]
-
- p24 [Zawsze staram się wypełnić powierzone mi obowiązki, a powierzone mi zadania staram się wykonywać najlepiej, jak potrafię]
-
- p25 [Lubię widzieć efekty swojej pracy, sukcesy dodają mi energii do pracy]
-
- p26 [Nie toleruję sprzeciwu]
-
- p27 [Często sam/-a znajduję sobie zajęcie, moi znajomi mówią, że jestem osobą pracowitą, potrafię sam/-a zmobilizować się do pracy]
-
- p28 [Kiedy stoję przed trudnym wyzwaniem, opracowuję pomocowy plan działania _]
-
- p29 [Trudno przychodzi mi branie na siebie odpowiedzialności, czuję się zależny/-a od innych]
-
- p30 [W trudnej sytuacji całą energię skupiam na tym, co trzeba wykonać, nigdy nie uciekam od problemów]

nr pytanie

p31 [Często czuję potrzebę zmian wokół siebie, stale szukam nowych wyzwań w pracy a także aktywnie szukam nowych wyzwań w moim życiu]

p32 [Nie boję się zmian w swoim życiu]

p33 [Rozwój intelektualny jest dla mnie bardzo ważny, a osiągnięcia bardzo mnie mobilizują, stale szukam nowych możliwości rozwoju intelektualnego, lubię zdobywać nową wiedzę]

p34 [Pociąga mnie praca naukowa_]

p35 [Zdarza mi się zmieniać poglądy pod wpływem dyskusji z innymi ludźmi_]

p36 [Zawsze staram się efektywnie planować swój czas_]

p37 [Nie jestem osobą leniwą]

p38 Jestem przygotowana/-ny do samodzielnego wykonywania zawodu Pielęgniarki

p39 Zawszę reaguję na wezwanie pacjenta

p40 Przywiązuję uwagę do opinii pacjentów o jakości mojej pracy

p41 Staram się na bieżąco śledzić aktualne tendencje w rozwoju praktyki zawodowej

p42 Różnice kulturowe i religijne nie mają wpływu na mój stosunek do pacjenta

p43 Staram się zapewnić pacjentowi maksimum prywatności i godności

p44 Potrafię rozpoznać potrzeby pielęgnacyjne pacjenta

p45 Potrafię skonstruować indywidualny plan opieki nad pacjentem

p46 Potrafię rozpoznać potencjalne zagrożenie dla pacjenta, zespołu terapeutycznego i siebie

p47 Potrafię dokonać bezpiecznego i skutecznego pomiaru parametrów – temperatury, tętna, oddechu, ciśnienia

nr pytanie

p48 Znam drogi szerzenia się drobnoustrojów w ustroju

p49 Znam zasady pobierania i wysyłania materiału do badań

p50 Znam grupy leków i mechanizmy ich działania

p51 Potrafię przeliczać dawki leków

p52 Wiem jakie środki dezynfekcyjne powinny być stosowane w placówkach medycznych i do jakich powierzchni

p53 Znam prawidłowe działania większości leków

p54 Znam uboczne działania większości leków

p55 Potrafię wymienić akty prawne dotyczące zawodu

p56 Znam zasady wykonywania iniekcji śródskórnych, podskórnych i domięśniowych

p57 Wiem ile czasu powinien być założony cewnik naczyniowy

p58 Wiem jak kreować wśród pacjentów postawy prozdrowotne

p59 Potrafię zachować tajemnicę zawodową

p60 Potrafię opracować dokumentację opieki nad pacjentem w oparciu o obowiązujące przepisy

p61 Zawsze postępuję zgodnie z obowiązującymi procedurami

p62 Znam prawa pacjenta

p63 Posiadam wiedzę ogólną z obszaru nauk medycznych

p64 Posiadam wiedzę szczegółową z zakresu pielęgniarstwa, udzielania świadczeń w zakresie promowania, zachowania zdrowia i zapobiegania chorobom

nr pytanie

-
- p65 Posiadam umiejętność korzystania z aktualnej wiedzy dla zapewnienia bezpieczeństwa i wysokiego poziomu opieki nad pacjentem
-
- p66 Posiadam wiedzę dotyczącą sprawowania całościowej i zindywidualizowanej opieki nad chorym, niepełnosprawnym i umierającym
-
- p67 Posiadam wiedzę dotyczącą inicjowania i wspierania działań społeczności lokalnej na rzecz zdrowia
-
- p68 Potrafię posługiwać się wiedzą anatomiczną w wykonywaniu czynności zawodowych
-
- p69 Potrafię interpretować procesy fizjologiczne człowieka w stanie zdrowia;określać podstawowe wielkości fizjologiczne, wykorzystywać fizjologię w wykonywaniu czynności zawodowych
-
- p70 Posiadam wiedzę niezbędną do rozpoznawania podstawowych zaburzeń fizjologicznych;opisu etiopatogenezy najważniejszych jednostek chorobowych z uwzględnieniem ich patomechanizmu
-
- p71 Posiadam wiedzę niezbędną do rozumienia i rozpoznawania odrębności w badaniu dziecka i niemowlęcia;wykorzystywania metod i technik w badaniu przedmiotowymi podmiotowym; przeprowadzenia wywiadu; interpretowania dostępnych wyników w badaniu fizykalnym; wykorzystywania wyników do rozpoznawania problemów zdrowotnych; dokumentowania przeprowadzonego badania
-
- p72 Posiadam wiedzę niezbędną do rozumienia idei badań radiologicznych;przygotowywania chorego do badań radiologicznych; rozpoznawania powikłań po badaniu i leczeniu radioterapią; sprawowania opieki nad chorym po badaniu i leczeniu radioterapią
-
- p73 Posiadam wiedzę niezbędną do identyfikowania zjawiska przemocy w odniesieniu do dzieci;posługiwania się właściwymi metodami i formami kształcenia w edukacji zdrowotnej dzieci, młodzieży i dorosłych; oceny skuteczności edukacji zdrowotnej
-
- p74 Potrafię udzielić pacjentowi pomocy przedlekarskiej
-
- p75 Potrafię posługiwać się SPECJALISTYCZNYM językiem obcym w stopniu komunikatywnym
-
- z76 Realizacja pracy zawodowej w zawodzie:

nr pytanie

z77 ##W jakim oddziale Pani/Pan pracuje / chce podjąć pracę##

z78 Od kiedy rozpoczęła Pani/Pan poszukiwanie pracy w zawodzie (jeżeli inne podaj ile)?

z79 Jak długo po ukończeniu studiów I stopnia szukała Pani/Pan pracy w zawodzie pielęgniarki (jeżeli inne podaj ile)?

z80 ##W jaki sposób po ukończeniu studiów I stopnia szukała Pani/Pan pracy w zawodzie pielęgniarki? Można zaznaczyć kilka odpowiedzi. Jeżeli inne podaj jakie.;##

z81 Jaka byłaby minimalna pensja netto przy której zgodziłaby się Pani/Pan podjąć pierwszą pracę w zawodzie pielęgniarki?

z82 Jaka byłaby zadowalająca pensja netto przy której zgodziłaby się Pani/Pan podjąć pierwszą pracę w zawodzie pielęgniarki?

z83 Obecnie pracuje Pani/Pan / szuka pracy

z84 Obecnie pracuje Pani/Pan / szuka pracy

z85 Jaki rodzaj pracy preferuje Pani/Pan

z86 Proszę określić Pani/Pana zarobki brutto

z87 W ramach jakiej umowy jest Pani/Pan obecnie zatrudniony / chce być zatrudniony?

z88 Na jaki czas jest Pani/Pan obecnie zatrudniony / chce zostać zatrudniony?

z89 Jak długo chciałaby Pani/Pan pracować w OBECNYM miejscu pracy?

z90 Czy chciałaby Pani/Pan w przyszłości np. 2 lat założyć własną działalność pielęgniarską (działalność gospodarczą)?

z91 Czy zna Pani/Pan warunki założenia własnej działalności pielęgniarskiej?

z92 Czy chciałaby się Pani/Pan dowiedzieć jakie są warunki założenia własnej działalności pielęgniarskiej (działalności gospodarczej)?

nr pytanie

-
- z93 ##W jakiej formie chciałaby Pani/Pan otrzymać informacje na temat własnej działalności pielęgniarskiej? Można zaznaczyć kilka odpowiedzi. Jeżeli inna podaj jaka;##
-
- z94 Jakie czynniki skłoniłyby Panią/Pana do założenia własnej działalności pielęgniarskiej (działalności gospodarczej)? Można zaznaczyć kilka odpowiedzi
-
- z95 Czy myślała Pani/Pan o podjęciu pracy w innych krajach poza granicami Polski
-
- z96 Czy zna Pan/Pani warunki podejmowania pracy w innych krajach przez polskie pielęgniarki?
-
- z97 Czy chciałby Pan/Pani otrzymać informacje dotyczące warunków podejmowania pracy w innych krajach przez polskie pielęgniarki?
-
- z98 W jakiej formie chciałaby Pani/Pan otrzymać informacje dotyczące warunków podejmowania pracy w innych krajach przez polskie pielęgniarki? Można zaznaczyć kilka odpowiedzi. Jeżeli inna podaj jaka
-
- z99 W jakim kraju Unii Europejskiej lub świata chciałaby Pani/Pan podjąć pracę w zawodzie pielęgniarki? (Opcjonalne)
-
- z100 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe bariery w podejmowaniu pracy w zawodzie pielęgniarki w innych krajach? Można zaznaczyć kilka odpowiedzi
-
- z101 Jaka wysokość dochodu miesięcznego netto skłoniłaby Panią/Pana do zmiany miejsca pracy w tym samym mieście? (Opcjonalne)
-
- z102 Jaka wysokość dochodu miesięcznego netto skłoniłaby Panią/Pana zmiany miejsca pracy związanego ze zmianą miejsca zamieszkania do innego miasta? (Opcjonalne)
-
- z103 Jaka wysokość dochodu miesięcznego netto skłoniłaby Panią/Pana zmiany miejsca pracy związanego ze zmianą miejsca zamieszkania do innego kraju? (Opcjonalne)
-
- z104 Wybór zawodu pielęgniarki był dla Pani/Pana wyborem
-
- z105 Czy kiedykolwiek podczas studiów myślała Pani/Pan o tym, żeby zrezygnować/zmienił kierunek studiów

nr pytanie

z106 Czy uczestniczyła Pani/Pan w programie praktyk zawodowych za granicą (np. Erasmus)?

z107 Czy gdyby Pani/Pan miał ponowną szansę wybrania kierunku studiów wybrałaby Pani/Pan ten sam kierunek?

z108 Czy gdyby Pani/Pan miał ponowną szansę wybrania uczelni wybrałaby Pani/Pan tę samą uczelnię? Studia I stopnia

z109 Czy gdyby Pani/Pan miał ponowną szansę wybrania uczelni wybrałaby Pani/Pan tę samą uczelnię? Studia II stopnia

z110 Płeć

z111 Wiek

z112 Rok studiów

z113 Studia I stopnia ukończyłam/em w roku: